

GHENDTSCHÉ TYDINGHEN

**Tweemaandelijks Tijdschrift van de Heemkundige en Historische Kring
Gent V.Z.W.**

21e jaargang nr. 6

15 november 1992

Ere-voorzitter : J. Tytgat, ere-notaris

Stichter : G. Hebbelynck †

Voorzitter : H. Collumbien

Onder-Voorzitter en Penningmeester : A. Verbeke

Secretaris : R. Van Geluwe, Maïsststraat 235, 9000 Gent

Archief en ruildienst : Mevr. A. Eggermont, Maïsststraat 235, 9000 Gent

Redactie-Adres : Lijnmolenstraat 149, 9040 Sint-Amansberg - Gent

Administratie : Koggestraat 14 - 9000 Gent

Postrekening : 000-105.04.73-60, Heemkundige en Historische Kring Gent,
9000 Gent

Lidgeld : 400 fr. per jaar. Steunende leden : 600 fr. per jaar. Beschermleden :
1000 fr. per jaar. Buitenland : 100 fr. extra voor portkosten

INHOUD

- De Gentse Gevangenissen	331
- Inventaire Archéologique: De Preekstoel van de St-Jacobskerk	352
- Gezelschapsleven te Gent in de 19e begin 20e eeuw (Vervolg)	354
- De "Potjesmarkt" van de Gentse St-Pietersheerlijkheid (Dispuut rond een schilderij van David Teniers de Jonge, 1610-1690)	359
- Het "Koninklijk Atheneum Voskenslaan" te Gent	361
- Oudheidkundige Kroniek: De Engelschen te Gent	369
- Puzzel 1992	372
- Beschermleden - Steunende Leden - Steunfonds	375
- Gensche Woorde en Uitdrukkijnghe. Deel VIII	379
- Vraag en Antwoord	381
- Lezers schrijven ons	384
- Bibliografie	387
- Gentse Liedjes: Tone de Knecht	389
- Wat denken vreemdelingen van Gent?	391
- Gênsche Prâot	395
- Dit bestaat niet meer	397
- Inhoud 1992	399

Bibliotheek en wekelijkse bijeenkomsten : in het Documentatiecentrum voor
Streekgeschiedenis, Convent Engelbertus, Groot Begijnhof, huis nr. 46, Sint-
Amansberg : elke zondag van 10 tot 12 uur (uitgenomen op feestdagen);
Gesloten in juli en augustus. Bibliotheecaresse : Mevr. A. Eggermont.

Verantwoordelijke uitgever : Hugo Collumbien, Lijnmolenstraat 149, 9040
Sint-Amansberg - Gent.

AAN ONZE LEDEN

Wij zijn weer zover: het einde van onze 21e Jaargang.

Wij denken dat wij, zonder valse nederigheid, met voldoening mogen terugblikken op deze jaargang. Het waren dan toch weer 400 bladzijden Gentse wetenswaardigheden, geïllustreerd met talrijke foto's waarvan velen, geef het toe, u nog nooit gezien had. Voor de rest, geen vuiltje aan de lucht. Wij doen verder, maar u had natuurlijk niets anders verwacht van ons. Als we zo onze voorraad gereedliggende kopij bekijken, dan kunnen wij u nu al verzekeren dat de "Cuvée 1993" niet zal moeten onderdoen voor al de vorige. Er dus voor zorgen dat ge er weer bij zijt.

Lidgeld? Wij trekken ons niets aan van de inflatie, de stijging van de index en van de staatsschuld en van al de andere trucjes die men in Brussel uitvindt om onze zakken wat lichter te maken.

Het blijft 400 fr. per jaar voor de gewone leden. Steunende leden: 600 fr. Beschermleden: 1.000 fr. Leden in het buitenland betalen een supplement van 100 fr. Van Bescherm- en Steunende leden gesproken, het is dank zij hen dat wij het zo luchtig kunnen hebben over ons ongewijzigd lidgeld en het is steeds opnieuw met een gevoel van grote dankbaarheid dat wij hier op pp. 375-379 de namen publiceren van deze mecenassen. Degenen die een beetje kunnen rekenen en zich afvroegen hoe het in hemelsnaam mogelijk was dat wij voor 400 fr. 6 "Ghendtsche Tydinghen" kunnen leveren waarvan de kostprijs toch aanmerkelijk hoger moet liggen, kennen nu de oplossing van dit mysterie.

Wat ook bijzonder verheugend is, is dat deze vorm van solidariteit (iedereen zou immers de reële prijs niet kunnen betalen) nog uitbreiding neemt. Konden wij in 1990 rekenen op 239 weldoeners, dan was dit getal in 1991 gestegen tot 280 en in 1992 tot 321!

Een betere beloning kunnen al onze belangloze medewerkers zich niet indenken.

Nu terug met onze voeten op de grond. In het huidige nummer vindt u een betalingsformulier. Wat wil dat zeggen? Subito presto op uw pen springen, een bedrag van 400 fr. (of meer) invullen en zonder ook maar één minuut te wachten het naar de Post doen. Wij moeten eerlijk toegeven dat een groot deel van onze leden deze gezonde politiek toepast (Vielen Dank!), maar... er zitten er toch wel altijd tussen zeker die maanden en maanden wachten om deze zaligmakende geste uit te voeren. Waarom toch onze Penningmeester het leven zuur maken en zelf met gewetenswroeging slapeloze nachten doorbrengen? Volg het goede voorbeeld en doe onmiddellijk die bevrijdende daad.

Nog een laatste klassiek klaaglied gericht aan de dames (gelukkiglijk een kleine minderheid) die van een fantasietje houden en het ene jaar betalen op hun meisjesnaam en het ander jaar op de naam van hun echtgenoot. Mocht u de gewoonte willen aannemen steeds hetzelfde systeem te gebruiken (hetwelk heeft geen belang), dan kunt gij er op rekenen dat onze Penningmeester u zal gedenken in zijn gebeden.

Voor allen: het leven zou zo schoon zijn moest iedereen op het betalingsformulier ook zijn lidnummer willen vermelden.

DE GENTSE GEVANGENISSEN

De Gentenaars spreken maar zelden van "het gevang". Ze zeggen liever "hij zit in de bak"; of "hij zit binne"; z'hen-em in 't rolleke gestoke"; "hij zit in de wandeling"; "hij zit in 't druuge" enz...

Nu kennen wij nog in onze stede de werkelijke gevangenis aan de Nieuwe Wandeling en het Stedelijk bewaarhuis aan de Oude Schaapmarkt. Maar zo erg lang bestaan die gebouwen nog niet. Wij vragen ons dan ook af: wat en hoe en waar de oude gevangnissen?

Alfons Van Werveke, in leven conservator van de musea van oudheidkunde en historische monumenten der stad Gent, heeft ons in zijn boek "Gedenkplaten uit het leven onzer voorouders" daarover ingelicht. - Uit dit boek en uit andere werken en eigen opzoekingen werd het mogelijk een beknopt doch duidelijk overzicht te geven over: Gevangnissen te Gent.

Philip Wielant (1440-1520) spreekt over verschillende soorten gevangnissen:

- 1) De gevangnissen van de geestelijke rechters, die de schuldigen straffen door ze op te sluiten, zelfs levenslang;
- 2) De gevangnissen van de wereldlijke rechters, waarin men de verdachten opsluit tot wanneer ze veroordeeld zijn of onschuldig bevonden worden. - De zwaar beschuldigden worden in ketenen geklonken, de minder belasten niet. - De wereldlijke rechters veroordelen niet tot opsluiting, want zegt Wielant, "volgens het burgerlijk recht is de gevangenis gemaakt om te bewaren, niet om te straffen. Nochtans, voor misdrijven van minder belang, waarvoor de costumen geen straf hebben voorzien, hebben de rechters de gewoonte de schuldigen enkele dagen op te sluiten op water en brood."
- 3) De gevangnissen, waarin men degenen zet, die de boeten, waartoe ze veroordeeld zijn, niet betalen, en degenen, die hunne schuldeisers niet voldoen, in beide gevallen tot wanneer zij hun schuld en de gevangenskosten hebben betaald. Men noemt ze burgerlijke gevangenen; de anderen heten kriminele gevangenen.

Tuchthuizen

In het laatste vierde van de 17e eeuw, is men te Gent, naar het voorbeeld van elders, begonnen proeven te nemen met het tuchthuis. Dit is een gevangenis waar men iemand tot straf opsluit voor vrij lange tijd en waar zelfs dwangarbeid wordt opgelegd. Dit stelsel werd in de beginne vooral toegepast op vagebonden en voor misdrijven van weinig belang. Te Gent werd de tuchtstraf ondergaan in een ander gebouw dan in de stedelijke gevangenis, waar het stelsel nagenoeg hetzelfde is gebleven tot aan de Franse omwenteling.

De stedelijke gevangenis te Gent

In een stuk van 8 februari 1294 is voor het eerst sprake van de stedelijke gevangenis van Gent. In de overeenkomst, tussen de graaf van Vlaanderen, Gwijde van Dampierre ende beruchte 39 schepenen gesloten, wordt gezegd "dat al wie in het schependom van de stad Gent wordt gevangen genomen, moet vastgehouden worden in het huis van de amman tussen Leie en Schelde, waarom de schepenen aan de amman een huis moeten verschaffen, geschikt om alle gevangenen op te sluiten en zohaast dat gedaan is zal de amman ze aldaar houden op zijn verantwoordelijkheid en te zijne koste". Uit deze woorden kan men besluiten dat er voor 1294 te Gent geen eigenlijke stedelijke gevangenis was en dat de amman zijn gevangenen zo wat overal opsloot, waar hij plaats vond.

De gevangenis uitwendig gezien

In uitvoering van de genoemde overeenkomst stelden de schepenen ter beschikking van de graaf en ten gebuike van de amman, een huis, gelegen op de Koornmarkt, waar nu de post staat. Men ziet het afgebeeld, haast geheel ter zijde van de plaat welke de Koornmarkt voorstelt, in Sanderus "Flandria Illustrata", in 1641 uitgegeven. Alhoewel ze nogal onduidelijk is, laat de tekening toe te onderscheiden dat het een herenhuis van de 13e eeuw was. Het vertoonde veel gelijkenis met de Kleine Sikkels in de Nederpolder, waar de kantoren van het onderwijs gevestigd zijn: rechthoekige gevel met kleine vensters, waarachter een dubbel zadeldak het gehele huis dekt.

Oorkonden leren ons, dat men tot de voordeur opklom langs een hoge trap, waarboven een bordes uitstak. De vensters waren ook van traliën voorzien, wat de gevangenen toeliet de voorbijgangers te zien en zelfs toe te spreken.

Toen in 1582 de hertog van Anjou, die korte tijd vorst in ons land was, langs de gevangenis kwam, staken de gevangenen smekend de armen door de tralies en riepen: "Genadige graaf! Gratie! gratie! gratie!"

Toen men in 1897 het Pakhuis afbrak, waardoor wij het belangrijkste Lodewijk XIV-gebouw onzer stad verloren, vond men in de grond, waar de gevangenis had gestaan, gehouwen stenen van het 13e eeuwse gebouw. Toen men enkele jaren nadien de kaai aan de Graslei verlaagde om de doortocht onder de nieuwe Sint-Michielsbrug te vergemakkelijken, vond men in het oud metselwerk, als opvulsel, een reusachtige waterspuier, die zonder twijfel van de gevangenis voortkomt. Hij is van doornikse steen en stelt een zittende leeuw voor, waarvan jammer genoeg de kop verdwenen is. Deze spuier wordt in het museum van stenen voorwerpen, de St.-Baafsabdij bewaard.

De naam van de Gevangenis

Reeds in de Baljuwsrekening van 1307-1308 draagt de gevangenis de naam van "Castelet"; in de stadsrekening over 1334-1335 vindt men "Chastelet" en deze oude Franse schrijfwijze is gebleven tot in de 18e eeuw, ook in Nederlandse teksten. Zonder een volstrekt bewijs te hebben, kan men aannemen dat de Gentse gevangenis aldus werd genoemd naar de naam van de twee Parijse gevangenissen "le Grand Chatelet" en "le Petit Chatelet". Dat waren oorspronkelijk versterkte kastelen. De naam van de Parijse gevangenissen was overigens in Vlaanderen goed bekend. Het was daar immers dat de meinedige koning Philippe le Bel de Vlaamse edellieden had doen opsluiten, die Philippina, Gwijde van Dampierre's dochter, hadden vergezeld, toen ze als gijzelaarster naar Parijs kwam, op de belofte als 's konings dochter behandeld te worden. Daar de Gentse gevangenis het uiterlijk van een versterkt kasteeltje had, was er niet veel verbeelding nodig om ze het Chastelet te dopen.

Het Chastelet

Het blijkt wel dat er geen of weinig veranderingen aan het oud herenhuis in 1294 werden toegebracht om het tot gevangenis te gebruiken. Eerst in 1334-1335 vinden wij in de stadsrekening een buitengewone grote uitgave voor werken aan het Chastelet, namelijk 1313 pond 7 s. 5 d. payments.

Daarna bleef het Chastelet zoals het was. In 1528 schreven de schepenen aan de regering van Keizer Karel, dat het huis, dat "tot gevangenis dient, zeer klein is, oud, bouwvallig, dat mannen en vrouwen, criminele zowel als burgerlijke gevangenen, er samen worden opgesloten en aan elkander raad en advies kunnen verschaffen." - De kamer waar de gevangenen worden verhoord is zo klein, dat de heren van het gerecht er niet gaarne vertoeven, uit vrees er een ziekte op te doen, "door de stank en het bederf die er heersen". De schepenen achten het dus dringend nodig dat de gevangenis vergroot worde, "zoals in de laatste tijd in verschillende steden is geschied".

Keizer Karel antwoordde, dat hij de ammanij of het bestuur van de gevangenis aan de stad overliet en toestond de gevangenis te vergroten en zelfs te slopen, om ze te vervangen door een ruimer en doelmatiger gebouw, mits betaling van een jaarlijkse rente van 200 pond parisis in 't jaar. Doch de keizer verbrak in 1540 die verbintenis en de gevangenis bleef wat ze was. Wij moeten er bijvoegen, dat de stad reeds een naburig huis had aangekocht om het bij het Chastelet te voegen. In 1543 wezen de schepenen opnieuw op de engheid van het gebouw en drongen weer op vergroting aan. In 1560 verkregen ze van de regering dat de stad het office van cipier mocht pachten en er zelf een Gentenaar als cipier aanstellen. Ook ditmaal was men voornemens het Chastelet opnieuw in te richten. Zelfs werd door vier werklieden een voor-

ontwerp opgesteld. Er kwam evenwel niets van: het Chastelet bleef wat het altijd geweest was, tot aan zijn afbraak in 1716.

Hoe zag die middeleeuwse gevangenis er nu uit?

De ondergrond was een krocht, waarvan de gewelven door zuilen gedragen werden. De vloer van de benedenverdieping lag op het bovenvlak van de gewelven, veel hoger dan de grond van de Koormarkt. Daardoor was het nodig geweest een hoge stenen trap te maken om tot de ingang deur op te klimmen. Achter deze lag een zaal, welke toegang gaf tot de cipierswoning en tot de "bellekamer", waar alle gevangenen bijeen waren in de dag. Met toelating van de cipier mochten zij ook in de "lochting", achter het gebouw wandelen. Hier of in de krocht, was er een put, of overwelfde onderaardse gevangenis zonder trap, gelijk die in het Gravensteen. Die diende om een gevangene volstrekt af te zonderen. Men liet er hem in langs een ladder of door middel van een mand, aan een koord bevestigd. Marcus van Vaernewijck spreekt er van: "Maar wie en weet niet dat men de kerkers niet schoon en maakt, als 't blijkt aan de put in het Chastelet?".

Van de bellekamer moest elke gevangene 's avonds naar zijn afzonderlijke kamer, om de nacht door te brengen. Men ziet dus, dat de gevangenen in het Chastelet een betrekkelijk grote vrijheid genoten. Toch waren er in de gevangenis plaatsen, waar men diegenen kon opsluiten, die men wenste af te zonderen, of die men alle kans op ontsnapping wou ontnemen.

Dat waren "muiten" waarvan de kroniekschrijver Billet in 1660 de namen heeft opgetekend:

de rooversmuyte
Israels muyte
de Clene Splete
de Toveres muyte
het Cattedgat
de Vrouwe Camer
de Grote Splete
het Suyckerlaetgien

Al die namen zijn vergeten, uitgezonderd de laatste, "het Suikerlotje", dat elke Gentenaar nog kent. - In het Gravensteen bestaat er ook een zaal welke die naam draagt, t.t.z. "Suikerlade". Die zaal zou destijds ook als gevangenis dienstig zijn geweest. Vandaar haar naam.

Noch de "Mammelokker", noch de "Amigo", noch het "Rolleke" hebben het "Suikerlotje" uit de volksmond verdrongen.

Het oudst ons bekend reglement der gevangenis dagtekent van de 16e eeuw. Het werd aangetroffen in een vertoog, door de toenmalige cipier overgelegd aan de Raad van Vlaanderen.

Er waren geboeide en ongeboeide gevangenen. Zij waren in afzonderlijke plaatsen, muten genoemd, opgesloten. De gemeentelijke overheid voorzag de gevangenen van voedsel, stro, dekens en mantels van grof laken. Zij kregen

twee groten daags en mochten kopen wat ze verlangden. 's Morgens, na zich beneden te hebben gewassen, gingen zij naar de bovengelegen "bellekamer" alwaar zij in gemeenschap bleven tot 10u. Daarna kwamen zij terug naar beneden en werden in de "vierschaarkamer" gebracht alwaar zij het middagmaal genoten. Tot 16u. werden zij terug naar de "bellekamer" gebracht, dit tot 18u. Dit was dan ook het uur dat de slaapklok luidde en elk in zijn "muite" trok. Dit gold voor de gemene gevangenen, die van buitenuit geen geld kregen om hun beter voedsel te kunnen aanschaffen. - Wat betreft de aangehouden en op verzoek van schuldeisers, of die welke geld hadden of goede vrienden met geld, wel, die mochten aan de cipierstafel aanzitten ofwel naar de "poorterskamer" gaan en daar uit hun eigen pot eten.

Aan de gastentafel had de cipier van elke man 8 groten daags: vier voor 's middags en vier voor 's avonds. Derhalve had de cipier voor die som ook de verplichting hun een bed, lakens en ander gerief te leveren, dit naar stand en vermogen. Zij kregen op verzoek bier: één stoop voor drie mannen. Op de "vette" dagen vers koud vlees en op de "magere" dagen vis. Voor de bewaking bekwam de cipier 2 groten daags en dit voor iedere gevangene. De alhier bedoelde gevangenen hadden hun verblijf in het gevang langs de marktzijde. Andere opgeslotenen, wegens burgerlijke zaken en welke verlangden alleen te zijn, betaalden 3 1/2 groten en vertoefden op een achterkamer. Deze moesten verder in hun eigen onderhoud voorzien, behalve dat de stad, bij wijze van aalmoes, hun stro, bed, deken en mantel bezorgde. In het chatelet bestond er ook een recht van in- en uitgaan. Dit was vastgesteld op de som van 22 stuivers dit ten profijte van de cipier. Bovendien beweerde de "klerk van den bloede" nog 4 1/2 groten te mogen eisen van elke gevangene voor burgerlijke zaken en 4 groten over 't recht van sluiten en ontsluiten.

Op sommige dagen mochten de gevangenen ook een wandeling in de stad doen. Het ging zelfs zo ver, dat ze ook wel eens een kijkje in huis mochten nemen (niet slecht hé!). Natuurlijk kostte dit uitgaan geld - drinkpenningen voor de cipier -. Hij behoefde natuurlijk geen knecht te zijn voor de gevangenen en men kan wel denken dat hij zijn begoede gasten voor de gunst liet betalen.

De gevangenen welke aan de cipierstafel zaten, gaven als intrede 12 groten voor een stoop wijn, te verdelen onder hun lotgenoten. Enkele bepalingen van het gemelde "reglement" werden in 1560 gewijzigd.

Alzo mocht de "welkom" van de nieuwe gevangene die aan de cipierstafel wenste te zitten, geëist worden door degene die langst in het chatelet zat en wie men de bijlap van "baljuw" gaf.

Baljuw zonder rechtsbevoegdheid natuurlijk.

De prijs voor het eetmaal werd nu vermeerderd tot 10 groten.

Van allerheiligen tot half maart was de cipier verplicht voor en na elke maaltijd een mutsaard te leveren ter waarde van 1/2 stuiver. Wie beter dan klein bier wenste (crabbelaere, of ander dubbel bier of wijn) moest dit afzonderlijk be-

talen. De cipier mocht voor zijn knapen of meiden geen drinkgeld vragen. Daar oordeelden de gevangenen zelf over. Zij mochten ook hun spijzen en dranken van buiten in het chastelet laten brengen. Het uitgaan der slechte betalers werd nu verboden. Waarschijnlijk omdat de cipier ze wat te veel naar huis of taveerne had laten gaan of hen te fel had doen betalen. Voortaan zouden de arme gevangenen voor schuld namens de stad 2 groten daags ontvangen. Dit gedurende 8 dagen, doch niet langer. Tenware de justitieofficier in die tijdspanne aan de schepenen de oorzaak van hun inhechtenisneming had kenbaar gemaakt. Hij die door het magistraat of door de officier werd opgesloten onder verdenking van misdrijf, maar die onplichtig werd bevonden, was de cipier geen gevangenskosten verschuldigd (register MM, 114-122).

Wie gevangen zat voor schuld en zijn vrijheid wenste te bekomen moest de cipier borg stellen dat hem de gevangenskosten zouden vergoed worden (Act. & contr., keure, 1392-1393).

Grote misdadigers bleven niet lang in het chastelet. In de middeleeuwen veroordeelde men niet tot levenslang of tot 20 of 10 jaar. Moord, roof, diefstal, brandstichting, valsmunterij e.a. strafte men met de dood of anderen zond men eenvoudig buiten het land of naar de galei (1).

Enkele der kostgangers van het chastelet werden soms met toestemming van de Raad van Vlaanderen naar de gevangenis van het Gravensteen overgebracht. Dit gebeurde vooral met lieden van wie men dacht dat ze andere gevangenen zouden ophitsen, gelijk in 1560, wanneer de schepen ondervond dat enkele gasten, opgesloten wegens ketterij, elkander aanmoedigden en andere gevangenen poogden tot hun gedachten te winnen. In het Gravensteen opgesloten, zaten zij afzonderlijk, en dit was gemakkelijker om hun te bekeren (zo dacht men). Het uit- en ingaan van de gevangenen moet meer dan eens aanleiding gegeven hebben tot aardige gevalletjes. Jammer dat de cipiërs ons daar geen aantekenboekje daarover hebben nagelaten. Mark van Vaernewijck vertelde ons er een van:

"'t Was maart 1567. De dichter van de Rederijkerskamer "Maria ter Ere" zekere Liefke Van De Venne, bekend als een eerste kluchtspeler, zat in de muit. Het weerdinneke van onder het kruideniershuis, die meer van hem hield dan van hare wettelijke, had daar veel verdriet over. Op zekere avond kreeg ze een onweerstaanbare drang Liefke te gaan opzoeken en hem te troosten. Zij deed haar door een turfdrager in een turfzak zo in het chastelet brengen. Alzo kon zij Liefke de ganse nacht troosten."

Van Vaernewijck voegt er bij: "men wist niet anders, ten waren turven, die men inne bracht."

Of de cipier van 't Gents Chastelet gestraft werd, zegt de kroniekschrijver niet.

1. Item gegeven aan den amman van Ghend vanden costen die de gevanghene, die men ter galeyen waerts voerde, in chastelet daden 1111 S. gr. (Stadsrekening over 1448-1449).

Zeker is het dat het weerdinneke wel voor de schepenen terecht gestaan zal hebben wegens te zondigen tegen het zesde gebod. - Een persoon plichtig bevonden aan echtbreuk, werd er in de 15e eeuw gedurende 14 dagen op water en brood gezet. Bij herhaling werden het 30 dagen en bij de derde keer 6 weken. De drie eerste keren kon men de straf afkopen, mits voor iedere dag gevang aan de stad... 1.000 bakstenen te leveren, maar viel hij een vierde keer, dan onderging hij een zware straf welke door de schepenen werd vastgesteld (Reg. BB., 16).

In de 16e zoals in de 13e, 14e en 15e eeuw was het overspel hier zeer gemeen, evenals de blasphemie. Godslasteraars werden op dezelfde manier getuchtigd als de echtbrekers (1).

Onze stad Gent had nooit gebrek aan galgen en gerechtsplaatsen, doch in het Chatelet werd ook bijwijlen de doodstraf uitgevoerd. Zulke terechtstellingen waren min of meer geheim en werden het meest op personen van een zekere rang toegepast. - Op 8 maart 1487 werden Jan van der Gracht, Jan Utenhove, Denijs van der Sarc, Jan de Ruts, Pieter Goesema, Pieter Beys, Joos Netesonne, Mr. Michiel de Vroe en Jan de Wilde, in het bijzijn van een aantal personen voor het altaar in de kapel van het Chatelet het hoofd afgeslagen. De kroniek voegt er bij dat die strafuitvoering geschiedde met de goedkeuring der schepenen van der Keure "zonder wet ofte vonnesse" op last van de schoenmaker Remeus Hubert, kapitein der stad. Telkens dat er een veroordeelde onthoofd was, werd het uitgespatte bloed opgenomen en in een emmer weggedragen (2).

Wij weten reeds dat de gemeente maar gedurende 8 dagen de gevangenen in hun onderhoud voorzag, tenware de justitieofficier in die tijdspanne aan de schepenen de oorzaak van de inhechtenisneming had bekendgemaakt. - Het moet wel zijn dat het nogal dikwijls voorviel dat de justitieofficier dit niet deed. Het gevolg: de gevangenen verkerend in dit geval, werden door liefdadigheid gevoed of anders hadden die sukkelaars niets. In onze stede toonde men zich wel barmhartig jegens de behoeftige opgeslotenen. - Wij kennen reeds een huis op de Koornmarkt, waar men soep uitdeelde op iedere donderdag. De soep werd dan ook "donderdagsoep" genoemd.

Een zekere Pieter Geerdts stichtte een maandagmis op 16 maart 1468. Hij bepaalde daarbij dat voor iedere godsdienstoefening welke men verzuimde er een "braspennink" zou betaald worden ter waarde van 2 1/2 grooten, "te gheven den ghevanghenen int Chastelet". Zo kan men er tientallen opnoemen. De bijdragen, giften of fondatiën moeten in de 17e eeuw nogal van belang geweest zijn, aangezien de rekening over de arme gevangenen in het dienstjaar 1624-1625 een ontvangst vermeldt van 132 pond 6 schellingen grote 1 denier parisis, tegen een uitgave van 115 p. 6 s. 11 gr. - Een om zo te zeggen bestendige

1. CANNAERT, Bijdragen tot de kennis van het oude strafrecht, 31.

2. Vergelijk: Het dagboek der Gentsche Collatie en J. Van Den Vivere, op het jaar 1487.

bron van inkomsten voor de arme gevangenen was het omgaan met een bus, wat wij reeds in de eerste helft van de 16e eeuw zien (1).

De omhalers noemde men zeer gepast "aalmoezeniers". In het jaar 1630 vroeg de bediende, voor de omhaling aangesteld, aan de schepenen een "kerellaken", als doende dagelijks: "alle debvoiren ende ghetrouwicheyt in het omhalen met de busse". De schepenen erkenden zijn goede diensten en schonken hem, voor het gevraagde de som van 2 pond 10 schellingen (2).

De omhaling bracht in het midden der 18e eeuw ongeveer de som van 90 pond grote op. Wekelijks haalde men om op de Vis- en Groentenmarkt alsook in het Vleeshuis. Men gaf daar aalmoezen in natura.

Voor het Chatelet hing er ook een bus die om de drie maand werd gelicht. Men ontving er van 1749 tot 1754 de som van 31 pond 9 1/2 groten.

Ook in ieder der zeven parochiekerken werden er op Witte Donderdag en Goede Vrijdag bussen gesteld. Driemaal in het jaar hadden de ongelukkigen een "recreatie" zegt Billet. Ten eerste op Vastenavond, ten tweede op Pasen, ten derde op de kermis van de St.-Niklaasparochie.

"Als wanneer de ontfanghers, den elfsten heere schepene hemlieden sendt een goede porcije van ate ende drank, naar hunne oiscretije ende bermhertigheyt". Een ander handschrift meldt ons waaruit deze recreatie gewoonlijk bestond: de gevangenen kregen vers schapenvlees, wit brood en goed bier.

Met betrekking tot het verblijf der gevangenen in het Chatelet vermelden wij nog dat hun de troost van de Godsdienst niet ontzegd werd. De priesters der parochie bezochten de gevangenen welke hun bijstand nodig hadden en lazen mis in een kapel (3).

In Vlaanderen was het ook de gewoonte op Goede Vrijdag een gevangene in vrijheid te stellen. Men noemde de vrijgelatenen dan "Goedevrijdagskinderen". - Dat de Gentenaren die traditie wensten in ere te houden is verstaanbaar. Niet alleen gaven zij ten alle tijde het bewijs van medeleven voor 't lot der ongelukkigen, maar zij zelve waren in zekere zin "Goede-Vrijdagskinderen": Maria van Bourgondië schonk hen op de verjaardag van Christus' dood in 1476 genade voor al wat zij tegen haar gezag en tegen de wet onlangs hadden bedreven.

Tegen wil en dank evenwel, zette men te Gent een gevangene op vrije voeten. Meermaals moest men echter van het oude gebruik afzien omdat de opgesloten zich gelukkiger gevoelden in het Chatelet dan in de samenleving. Het "Register Criminel" van 1694, na vastgesteld te hebben dat er op Goede Vrijdag van dit jaar niemand was losgelaten, voegt er bij: "ter oorsacke de selve (genade) door niemant en worde versocht, nocte bevonden en wort dat ymant de selve soude connen becommen". - Deze laatste regel doet veronderstellen

1. Stadsrekeningen over 1539-1540.

2. Requesten.

3. Stadsrekeningen over 1615-1616.

dat voor deze gunst ook het gedrag der opgeslotenen in aanmerking werd genomen. - Blijkens het "Register Criminel" over 1696 beschouwde men de loslating op Goede Vrijdag als een plicht, die doorging met een zekere plechtigheid. De schepenen in het Chatelet "op boete ende eedt" vergaderd, beraadslaagden er om te weten wie van de gevangenen zou worden "gesteld in liberteyt met volle remissie, pardon ende verghiffenesse".

Marck Van Vaernewijck meldt ons dat het zeker de gewoonte niet was de gevangenis te reinigen. - Zelfs deze der kloosters bleven daarvan verstoken. Zeker moest die vuilnis een tweede kastijding voor de gevangenen zijn. Wanneer de onreinheid der kerkers evenwel te ver ging of als de pest in de stad heerste, dan gaven de wethouders last om alle kamers, kotten en muiten schoon te maken en uit te roken welke laatste o.a. geschiedde met wierook en pek (1).

Het is dan natuurlijk niet te verwonderen dat ook in het Chastelet de pest uitbrak. - Jan Van Den Vivere meldt ons dat de 3e mei 1582 een bundel stroo aan het gevang werd gehangen, dit om aan te duiden dat de pest in het huis heerste. Iedereen kende dit teken en wachtte zich wel, als het niet volstrekt noodzakelijk was, langs het verpeste huis te gaan of er bij stil te houden. In 1582 bezweken hier niet minder dan 9 gevangenen, met de cipier.

Het Chatelet werd ten jare 1716 door de regering aan de stad verkocht mits de som van 9.000 gulden en een jaarlijkse rente ten bedrage van 30 gulden in het voordeel van het gouvernement. Bij die koop was begrepen het recht der domeinen op het nevenstaande huis, waar men in de laatste tijden de betichten in verhoor nam en waar ook de pijnbank stond. Het magistraat had de koop gevraagd om het aloud gevang, dat precies geen sieraad was voor de stad, te kunnen afbreken en op de plaats een fraai pakhuis te bouwen met burelen voor de inning der stedelijke rechten. Nu is ook dit pakhuis, spijtig genoeg verdwenen, want het was wel de bijzonderste Lodewijk de XIV-bouw welke Gent bezat. Nu prijkt er ons huidig postkantoor.

Het tuchthuis in het Geeraard Duivelsteen

De eens zo fiere burcht van Geeraard de Duivel was zeer vlug gedoemd tot een langzaam verval. Geeraard stierf tussen 1266 (een laatst gekende vermelding van zijn naam) en 1283, datum dat zijn weduwe, Elisabeth van Slote, reeds

1. Betaelt aan Jan Van Hecke, Cays Elynck, Philips Cooman ende Philips Perreman, tzamen de somme van XXX lib. gr., van ghecuust, ghesuvert ende gheryncht te hebbene het Chastelet ende vanghenesse dezer stede, met alle de camerkins, muitten, donkere plaetsen ende generalic tgeheel huus, boven ende beneden, metgaders daertoe ghelevert thebbene alle de bessemen, wieroocken, pecktonnen ende andere substantien, daetoe noodelick; ditte boven de XXVIII S. gr. hemlieden gheschoncken voor een tonne biers... (Stadsrekening over 1581-1582).

hertrouwd is met ridder Willem van Mortagne. Het eerst wordt het steen vermeld in 1325 en in 1329 als eigendom der stad Gent. Van toen af begon reeds zijn verval.

In 1335 werd het eens gebruikt om er muziekkuitvoeringen te geven. Nadien werd het gebruikt als opslagplaats voor oorlogstuig en andere kelders en plaatsen werden verhuurd.

Wij weten ook dat in 1342 Jacob van Artevelde er opgesloten werd.

Wij gaan niet verder over de talrijke bestemmingen handelen, welke het steen in de loop der tijden heeft gekend, doch wel over die waarover wij moeten spreken: de bestemming tot tuchthuis.

Nadat er een pottenbakkerij en gleisfabriek in gevestigd was, kwam in het steen het tuchthuis tot stand, dit op 6 mei 1675.

Het tuchthuis was nu klaar voor de vagebonden, maar in 1678 werden de tuchtelingen vrijgelaten en het Rasphuis, zoals het in de volksmond genoemd werd, werd gesloten en herbruikt als een militair hospitaal. In 1685 werd het opnieuw als tuchthuis gebruikt en drie jaar nadien weer gesloten en terug in gebruik gesteld in 1698: "ter causen dat binnen deze Stadt is een groote menigte van vaghebonden, ledighanger, bedelaers ende deughenieten, ten deele oock toeghecomen van het platte landt ter occasien van de schaersheyt van de levensmiddelen aldaer."

In 1708 werd het tuchthuis opnieuw gesloten en zo verder tot in 1772, jaar waarin de nieuwe gevangenis op de Coupure werd gebouwd met goedkeuring van Maria Theresia en op verzoek van Vilain XIII, voorzitter van de Staten van Vlaanderen en eerste schepene van de Stad Gent. Dit herhaaldelijk openen en sluiten van het tuchthuis in het Duivelsteen, schijnt wel voort te spruiten uit het feit dat het getal straatlopers, vagebonden, bedelaars enz. te groot werd in de stad, men een razzia deed en men er enkelen in verzekerde bewaring bracht. Vroegen zij na een tijd hun vrijheid terug om te gaan werken, om te huwen en werd het aantal zwervers gering, dan sloot de stad de poort van het tuchthuis en schudde de last van zich af. - Het Geeraard Duivelsteen, werd na de definitieve sluiting als tuchthuis, een krankzinnigengesticht (wat het ook al eens geweest was) dit tot in 1828.

Het St.-Jorishof als stadsgevangenis

Het Resolutieboek der Schepenen van der Keure over het jaar 1717 brengt ons het volgende ter kennis: "26 septembere 1717 - Ten selven daghe is ghere-solveert inde maent van maerte 1718 te maecken de ghevanghenesse deser stadt, ende daertoe te employeren ende applicueren in het hof van St. Joris op de Hooghpoorte... in conformiteyte van modelle ende tplan alhier ghevisiteert."

Ofdat dit werkelijk geschied is, weten wij niet. Doch hoogst waarschijnlijk

niet, aangezien men er verder geen vermeldingen meer van aantreft. - De datum is in ieder geval opmerkzaamheid waard: hij valt samen met het slopen van het Chatelet op de Koornmarkt.

De gevangenen in het Gravenkasteel

Op het eerste verdiep van het poortgebouw komen wij in een zaal genaamd "Suikerlade". Wij hebben al gezien waar die naam vandaan komt. Onder oudheidkundigen is er een meningsverschil, ofdat die zaal dienstig was als gevangenis of als kapel. Wij gaan hun ellenlange discussies hier niet neerpennen. In ieder geval weten wij, dat, buiten de "donkere put", er nog andere plaatsen in het kasteel waren welke als gevangenis werden gebruikt.

In ieder geval vertellen de archieven ons, dat in 1627 twaalf misdadigers in de gevangenis (lees poortgebouw of "suikerlade") en in de kerker opgesloten zaten en in 1692, vijftien. - Dit getal schijnt u natuurlijk zeer klein voor zo'n rechtsgebied als die van de Raad van Vlaanderen en van "den Oudburg". Laat ons echter niet vergeten dat die personen, voor een misdaad opgesloten, er alleen zaten tot de uitspraak van hun vonnis. Tenzij die, welke in de donkere put zaten en die er een wat langere tijd doorbrachten. Als u het kasteel bezoekt, kunt u de put zien in de zaal nr. 18. In het midden van die zaal is er een opening van 0,65 m². Men daalt in de kerker langs een ladder of met koord en mand. Deze put dagtekt van de 13e eeuw en werd gebruikt tot in de 18e eeuw. Hij is 5,5 m diep. De vloer heeft de vorm van een trapezium van 4,25 m S.Z., de grote basis is 6 m en de kleine 5 m. De put is overhuifd met een tongewelf waarin de toegang zit. Lucht wordt er toegevoerd langs een Z-vormige pijp in de noordelijke buitenmuur en waardoor het licht niet binnendringen kan. Eén muur is 2,2 m dik, de drie andere 1,9 m. Daar de bodem van de put 3,5 m lager is dan het naastliggend bovenhof, was ontvluchten volledig uitgesloten. De put diende in ernstige gevallen tot de preventieve opsluiting der verdachten. Zij bleven er soms zes weken en zelfs midden in de winter. - Het archief brengt ons gevallen ter kennis, waarin de mensen verscheidene maanden in de donkere put bleven. In 1650 werd een onderwijzer uit St.-Martens-Latem welke beschuldigd werd van propaganda te hebben gemaakt voor de hervormde leer bij zijn leerlingen in het steen opgesloten. Daar hij tekens van waanzin gaf en die tijdens de gevangenschap toenamen, stak men hem in de donkere put. Hij bleef er vijftien maanden.

In 1740 zat een vrouw onder beschuldiging van moord op haar drie kinderen, zeven maand in de put. Uit vrees dat ze zelfmoord zou plegen, liet men haar er uit. - Enkele gevallen vermelden dat men de gevangenen één uur per dag uit de put liet.

Het archief bewaart nog brieven van gevangenen gericht aan hun rechters, waarin ze smeken hen uit de put te laten daar het er praktisch onmogelijk te

leven is door de kou, donkerte en de... stank. - Tot in 1522 sliepen de gevangenen op de grond op stro. Toen plaatste men er britsen met een strozak.

Het kasteel van Rupelmonde: staatsgevangenis van Vlaanderen

Het kasteel van Rupelmonde had zeer veel gelijkenis met ons Gravenkasteel. Het werd rond dezelfde tijd gebouwd. In "Sanderus Flandria Illustrata" zien wij er een afbeelding van. Thans blijft, buiten wat puin, slechts één toren meer over, die in 1817 zo goed het ging met baksteen werd hersteld. - Naar alle schijn diende het kasteel al van in de beginne, dit is in de 12e eeuw, tot staatsgevangenis. De graven van Vlaanderen brachten er diegenen heen, die voor hun persoon of voor de veiligheid van het land gevaarlijk waren.

Een groot aantal mensen werden er ter dood gebracht, zonder vonnis van welke rechtbank dan ook.

Robrecht van Bethune liet er zijn zoon Lodewijk opsluiten onder beschuldiging zijn vader te hebben willen vergiften. In werkelijkheid was er een grote onenigheid tussen vader en zoon. Door tussenkomst der steden kwam Lodewijk vrij en werd het geschil bijgelegd.

Robrechts kleinzoon, graaf Lodewijk van Nevers, liet in 1336 "de koenste ridder van Vlaanderen" zoals Froissart zegt, Zeger van Kortrijk, oppermaarschalk van Gent, te Rupelmonde opsluiten. Zeger had laten uitschijnen dat Vlaanderen Engeland nodig had om te leven. Dit was genoeg om hem te Brugge in een valstrik te lokken, hem naar Rupelmonde over te brengen en hem aldaar in 1338 te laten onthoofden. Een Duitse edelvrouwe die zich voor de oudste zuster van Philips de Goede had laten doorgaan, werd eerst te Gent op het pelorijn tentoongesteld en daarna in Rupelmonde opgesloten.

Philips de Goede liet er ook zijn vertrouweling, Jan Couskin, overbrengen en onthoofden, daar hij beschuldigd werd, de zoon van de vorst Karel de Stoute, te hebben willen vergiften. Ik sluit Rupelmonde af met de vermelding van de slachting van een groot aantal Duitse huurlingen, van de bezetting van Valencijs in 1570. Na uit de dienst ontslagen te zijn, waren elf vendels aan het muiten gegaan. Veertig mannen werden ter dood gebracht, twee gevierendeeld en zeventien onthoofd.

De Mammelokker

Aan ons stoer Belfort en aanleunend tegen de Lakenhalle ziet men een gebouw in de Lodewijk XIV-stijl. Het gebouw zelf dateert van 1740. De Gentenaren noemen het de Mammelokker. Waarom zij dit zo doopten, kan ik u in zeer korte bewoordingen uitleggen.

De bekende Genste bouwkundige David 't Kindt, voerde de gevel uit, waarvan het fronton een bekroning kreeg van een half verheven beeldhouwwerk. Dit beeldhouwwerk stelt de geschiedenis (of de legende) voor van een grijsaard welke tot de hongersdood werd veroordeeld, doch die door de voortreffelijke zorgen van zijn dochter aan dat verschrikkelijk lot ontsnapte.

Dit kleine gebouw was vroeger de ingang van de stedelijke gevangenis voor kleine misdrijven, waarvan de cellen zich bevonden in de lage zaal van de Lakenhalle (1).

Van ongeveer 1818 tot 1902 werd het als dusdanig gebruikt.

Het grootste percentage van de aldaar opgesloten waren zonen en dochters van Bacchus. Zij hadden voorzeker het voorbeeld van de ouderling, voorgesteld op de gevel van het gebouw, niet opgevolgd.

Er bestaan zo van die ongeschreven wetten en titels bij de Gentenaren en één ervan was de titel van "Vrije Burger der Stede van Gent". Deze was maar te verdienen door in de "Mammelokker" zijn roes uit te slapen. Natuurlijk kan de deftigste burger van Gent eens in dergelijke perikelen verkeren, zodat de "Mammelokker" op de duur een zeer benijdenswaardige faam en beruchtheid verwierf. Het is zelfs zo zeker als $2+2=4$ dat er redelijke schepselen zullen geweest zijn die voor het jolijt zich een kater dronken en dan tegen een deftig herenhuis gingen wateren in de hoop de aandacht te trekken van een politieagent om zo voor een nacht hun roes te kunnen uitslapen in de "Mammelokker". Zo konden ze dan de welverdiende en zo begeerlijke titel van "Vrije Burger der Stede Gent" met fierheid dragen.

Centrale gevangenis te Gent (Rasphuis) 1772-1935 (Coupure)

Vóór de bouw in 1772 van de Centrale Gevangenis te Gent, weten wij reeds dat de gevangenen alleen beklagden en gegijzelden opnemen. De straffen waren dan in die tijd de schandpaal, brandmerk, geseling, verbanning en doodstraf. Wij hebben ook gezien dat de gevangenen echte oorden van ziektebroeinesten waren door hun bouw, inrichting en slordigheid.

In 1772 maakte de landloperij onze Vlaamse gewesten zeer onveilig. De Staten van Vlaanderen, hadden hun voorzitter, Vilain XIII, eerste schepen van de Keure te Gent, opdracht gegeven naar middelen uit te zien om aan die toestand te verhelpen.

Vilain XIII liet dan, met goedkeuring van Maria Theresia, het Rasphuis bouwen.

Het gebouw had de vorm van een achthoek, waarvan de acht kwartieren naar een binnenplaats liepen. De drie laatste kwartieren werden eerst in 1827 opgetrokken. De gevangenis besloeg een oppervlakte van 16.000 m². Er

1. H. Nowé "Het Belfort van Gent".

Ingang van het Rasphuis op de Coupure. Copyright A.C.L. Foto Nr. 25965.

waren een groot aantal kamers, waardoor het mogelijk was de gedetineerden van elkander te scheiden. De gevangenen waren niet alleen landlopers, maar ook grote misdadigers, vrouwen en kinderen werden er als straf opgesloten. Werklozen met een behoorlijk gedrag, kregen er vrijwillig toegang als ze een onderkomen zochten.

Bij nacht werden alle gevangenen afgezonderd. (1)

Vilain XIII beoogde vooral de betering van de gestraften. Deze dienden dan ook een vak aan te leren, dat hun na invrijheidsstelling zou toelaten in hun onderhoud te voorzien. Met dit doel werden er in de gevangenis verschillende bedrijven opgericht, waarvan het raspen van Campechehout, waarmede verf wordt gemaakt, een der voornaamste werd. Vandaar de naam Rasphuis. Wij hebben gezien, ten tijde dat het Duivelsteen als tuchthuis werd gebruikt, er ook reeds Campechehout geraspt werd.

Het werk, maaltijden en ontspanning waren gemeenschappelijk. Nochtans was het zwijgen verplicht. Er bestond ook een regeling van tuchtstraffen, welke het toedienen van maximum 25 stokslagen toelieten en ook een opsluiting voorzagen voor weerspannigen in een hok waarvan de plankenvloer scherpe kanten vertoonden.

1. "Nemaer dat voor elke klasse een separaat gebouw moeste wezen en iederen individuelen persoon in een afgezonderd camertjen by nachte moeste besloten zijn". - Uit het Register der besluiten van de gedeputeerde staten. 1772, blz. 111.

Vilain XIII was een tegenstander van de levenslange gevangenisstraf. In zijn "Deuxième mémoire", hoofdst. II besluit, leest men: "Te weten dat hun levensloop ten einde is, brengt de gevangenen tot wanhoop. En daar alle hoop verloren is, zijn zij voortaan onverschillig voor arbeid en zedelijkheid; alleen bekommeren zij zich om ontvluchtingsmogelijkheden en opstand en vermits men het niet gepast heeft geoordeeld hen van het leven te beroven, waarom zou men het hen voorlopig ondraaglijk maken."

Zijn vooruitstrevende opvattingen, zeer merkwaardig voor die tijd, werden eveneens toegepast in de gevangenis te Vilvoorde (1773) alsmede door de Amerikaanse hervormers in de gevangenis te Auburn in 1816.

De dood van deze vooruitstrevende man, viel ongeveer samen met het einde van de regering van Maria Theresia. Dit bracht de inrichting de genadeslag toe. In 1782 beval Jozef II het stopzetten van ongeveer al het werk dat in de gevangenis werd gedaan. Dit had treurige gevolgen. De toestand verergerde nog onder het Frans regime. De gevangenis werd dan bij aanbesteding aan een nijveraars met name "Lieven Bauwens" afgestaan. Deze diende, in ruil voor de arbeid die hij de gevangenen liet doen, hen een loon uit te betalen en in hun onderhoud te voorzien. Ze werkten tegen 25 à 30 centiemen per dag! Weldra vertoefden er in het Rasphuis 1.600 gestraften waar er maar voor 400 plaats was. Een tijdgenoot schreef dat ze met twee in één bed sliepen en zelfs op de grond. - Gelukkig maakte het Hollands bewind (1815-1830) een einde aan die verschrikkelijke toestand en verving het door een regime, naar de beginselen van Vilain XIII.

In ieder geval was de tijd van Vilain XIII niet teruggekeerd, want de gevangenis ging meer op een fabriek lijken. Er werd niets meer ondernomen om de gevangenen tot inkeer te brengen en tot grote ramp werd de nachtelijke afzondering afgeschaft.

Na de omwenteling van 1830 kwam aan het hoofd van het gevangeniswezen een merkwaardig begaafd man: Eduard Ducpétiaux. Hij zette het onderbroken werk van Vilain XIII verder. De nachtelijke afzonderingen werden terug ingevoerd. De arbeidsregeling, voeding, kleding verbeterde hij en nog vele andere zaken. Ook schafte hij het gemeentelijk regime af en bracht het celregime in voege.

Ducpétiaux was werkelijk gelukt in zijn streven. In 1843 begon men in te zien dat de bouw van de gevangenis niet meer voldeed aan de eisen van de tijd. Emiel van Hoorebeke, advocaat bij het Hof van Beroep te Gent, en hoofdredacteur van "Journal des Flandres" schreef in het jaar 1843 verschenen werk "Etude sur le système pénitentiaire en France et en Belgique" het volgende: "Het feit dat het Rasphuis te Gent cirkelvormig gebouwd is, maakt de bewaking ervan zeer moeilijk en bezwarend. Ieder kwartier is om zo te zeggen een gevangenis op zichzelf en vergt een bijzondere bewaking. Men moet inderdaad bekennen dat de inrichting werd gebouwd volgens begrippen welke door de tijd merkkelijk gewijzigd werden."

Na het openen der Centrale Gevangenis te Leuven deed het bestuur van het gevangeniswezen een deel der voor verbetering vatbare gedetineerden die tot tijdelijke dwangarbeid waren veroordeeld, naar dit gesticht overbrengen.

Deze strafinrichting, bestemd voor de tot dwangarbeid veroordeelden, moest, krachtens een koninklijk besluit van 8 juli 1866, ook de tot opsluiting veroordeelden opnemen. - Vijf jaar nadien werd er een bijzonder kwartier ingericht voor de correctioneel veroordeelden. - Een grotere verandering zou worden ingevoerd door het K.B. van 11 april 1874 waarbij werd bepaald dat al de tot dwangarbeid en tot opsluiting veroordeelde gevangenen, die in de Centrale Gevangenis te Gent gedetineerd waren, voortaan hun straf in de gevangenis te Leuven zouden uitboeten.

Van die datum af was de Centrale Gevangenis te Gent bestemd:

1. Voor de tot levenslange straffen veroordeelde gevangenen die, na tien jaar in de cel te hebben doorgebracht, de gemeenschappelijke hechtenis zouden aanvragen op grond van het recht hen door de wet van 4 maart 1870 toegekend.
2. Voor al de crimineel veroordeelden die, wegens zekere omstandigheden in verband met hun lichaams- of geestestoestand, aan het afzonderingsregime niet zouden kunnen onderworpen worden.

Krachtens een rondschrijven van 20 december 1879, werd er een kwartier van de gevangenis ingericht voor militairen die tot straf van meer dan drie maanden, zonder rangverlaging, waren veroordeeld.

Dit kwartier werd de 30 juni 1887 ontruimd en een rondschrijven van 6 juli

Gevangenis op de Nieuwe Wandeling.

van hetzelfde jaar schreef voor dat de veroordeelden van die categorie hun straf zouden ondergaan in de gevangenis der plaats waar de veroordeling werd uitgesproken.

Op 10 december 1881 kwam er een bijzondere inrichting voor jong veroordeelden en in 1887 werd er een tuchtkwartier toegevoegd. De gevangenis te Gent bestond toen uit volgende categorieën:

1. De crimineel veroordeelden die na 10 jaar cellulaire hechtenis het gemeenschappelijk regime hadden gekozen en deze die, wegens hun lichamelijke of geestelijke toestand voor het celregime ongeschikt waren.
2. De correctioneel veroordeelden, ongeschikt voor celregime.
3. De jonge veroordeelden:
 - a) de minderjarigen van 18 jaar (op het ogenblik hunner veroordeling) die een gevangenisstraf hadden opgelopen en ter beschikking van de regering waren gesteld;
 - b) de veroordeelden, niet ter beschikking van de regering gesteld, oud minder dan 16 j. en 16 j. tot 18 j.
4. De bijlopers van publieke meisjes, beneden de leeftijd van 18 jaar, de weerspanningen der verbeteringsscholen, bij ministeriële beschikking naar het tuchtkwartier overgebracht; gewezen verpleegden van het kwartier die wegens wangedrag opnieuw werden opgesloten; verpleegden die op verzoek der gemeenteoverheden werden geïnterneerd.

De bevolking der inrichting was tamelijk hoog: op 27.1.1898 bedroeg zij 854 gedetineerden, waarvan 113 crimineel veroordeelden, 582 correctioneel veroordeelden (waaronder 94 lange straffen) en 231 jonge misdadigers.

Bij het M.B. van 15 mei 1906 aangaande de classificatie der veroordeelden, mocht de gevangenis nog alleen de gedetineerden opnemen die om reden van hun geestes- of lichaamsgesteldheid, ongeschikt waren voor celregime, alsook de veroordeelden uit overbevolkte hulpgevangenissen.

De oorlog 1914-1918 bracht geen wijziging aan deze toestand, doch bij aanvang van 1921 werd het tuchtkwartier voor minderjarigen afgeschaft. Een K.B. van dit jaar richtte twee strafscholen op: een straflandbouwschool te Merksplas en een strafnijverheidsschool te Gent, beide bestemd voor jonge veroordeelden van 16 tot 21 jaar. - In 1931 werd de strafnijverheidsschool bij de straflandbouwschool gevoegd en naar Hoogstraten overgebracht.

Daar de wet tot bescherming der maatschappij dd. 9.4.1930 de oprichting van bijzonder instellingen voor abnormalen eiste, werd er, bij K.B. 15.12.1930, in de Centrale Gevangenis te Gent, ten behoeve van abnormalen een afdeling tot bescherming van de maatschappij ingericht. Dit was de laatste wijziging dat het oude Rasphuis zou ondergaan.

Op 1.1.1935 telde het Rasphuis nog slechts 513 gedetineerden.

De centrale gevangenis te Gent, beantwoordde niet meer aan haar bestemming. Haar verouderde en soms heel slecht verluchte lokalen konden bij de vereisten der hygiëne niet meer aangepast worden.

Ten gevolge van de verspreiding en de uitgestrektheid der lokalen was de bewaking der gedetineerden zeer moeilijk. Dit bracht zowel de zedelijkheid van de gevangenen als de veiligheid van het personeel in het gedrang.

Voor de staat bracht de centrale gevangenis te Gent een zeer zware last mede, volkomen buiten verhouding met het van dag tot dag afnemend nut dat het behoud er van zou hebben kunnen rechtvaardigen.

Het bestuur besliste ze af te schaffen.

De gevangenen werden als volgt per categorie overgebracht.

1. De lichaamsszwakken naar Merksplas, waar een paviljoen van de Weldadigheidskolonie voor hen werd ingericht.
2. De geesteszwakken naar de celgevangenis te Oudenaarde, welke onbezet was, en thans terug in bezit werd genomen.
3. De abnormalen naar het gesticht tot bescherming van de maatschappij te Doornik.

Het Rolleke

(St.-Janshospitaal en Gasthuis - bijgenaamd Huis van St. Jan ten Dullen ofte St. Jan in d'Olie)

Wat nog overblijft van wat eens het St.-Janshospitaal was, volgens Sanderus het eerste hospitaal der stad opgericht in 1191, is huidig de Stedelijke bewaarplaats - door het volk "'t Rolleke" genoemd. Wij gaan niet over dit Godshuis en haar fantastische geschiedenis spreken, doch waar haalden de Gentenaren de naam 't Rolleke?

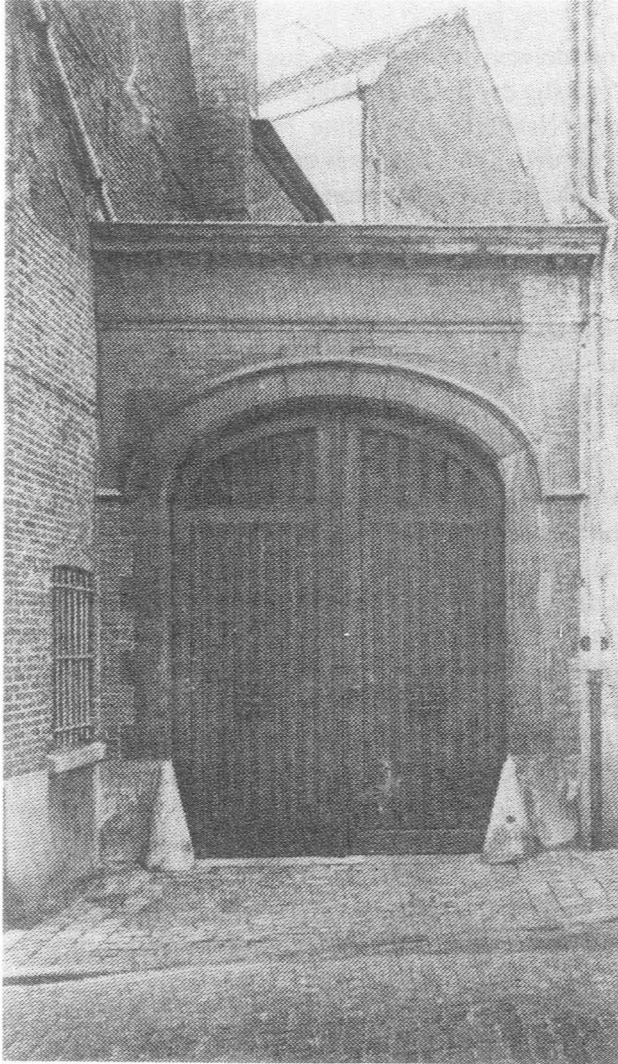
Het bestuur der Burgerlijke Godshuizen van Gent, vestigde in het St.-Janshuis op 15 oktober 1835 een gesticht voor vondelingen. Vóór die datum werden de ongewenste kinderen meestal aan de dorpel der kerken geplaatst, toestand waarbij vele van die sukkels door kou of honger stierven vóór men hen er vond. De rolle zelf nu was een draaiend beschot, welke de vorm had van de nu door ons gekende draaideuren in de vorm van een kruis. Gezegde rolle was gemaakt in de achterbouw van het Godshuis aan de Oude Schaaapmarkt. Indien er nu een moeder was welke haar boorling kwijt wilde, zette ze het wicht in de "rolle", draaide en langs de andere zijde waren er Zusters van de Orde der Kindsheid van Jesus, waaraan de vondeling toevertrouwd werd. Ziedaar nu vanwaar de Gentenaars de naam "'t Rolleke" hebben gehaald. Laat ons nog vermelden dat onze Stad Gent de rolle het langst heeft behouden: men schafte ze eerst in 1863 af.

Wie nu in de "Rolle" geraakt, is zeker geen boorling. Het is de voortzetting van de oude Stadsgevangenis "De Mammelokker" aan het Belfort, waarover wij het reeds hadden. - Het Stedelijk Bewaarhuis op de Oude Schaaapmarkt werd in gebruik genomen op 13 februari 1902 en dit op de plaats der vroegere "Rolle". Er zijn een twaalfstal cellen voorhanden en een speciale plaats, voor-

behouden voor de minderjarigen. Ons "Rolleke" heeft niet alleen die taak gekregen. Men kan er ook nachtverblijf bekomen en dit volledig gratis. Daarvoor werden twee slaapzalen ingericht: een voor mannen en een voor vrouwen. Men kan er maximum drie nachten verblijven. - Denk nu niet dat het geven van gratis nachtverblijf, van recente datum is!

Alfons Van Werveke vertelt er ons het volgende over:

Gaan wij in onze verbeelding terug naar de tijd dat er geen auto's waren, vóór de spoorwegen, vóór de diligence, naar de tijd waarin alleen de rijken per rijtuig reisden, burgers te paard en armen te voet. De weg was lang en de pleisterplaatsen zeldzaam. De voetganger, 's morgens uit een stad vertrokken,

"Rolleke" op de Oude Schaaapmarkt.

kwam dikwijls maar 's avonds in de volgende aan, uitgeput door de afgelegde weg. 't Was een arme pelgrim of een werkloze arbeider, wiens beurs hem niet toeliet in een herberg te vernachten. Maar onze voorouders waren gastvrij. Zij die binnen de poorten der stad woonden, namen gaarne de evennaaste in huis, die hun om nachtverblijf vroeg. Dat gaan en keren, altijd in dezelfde huizen op het uiteinde der grote wegen binnen de omheining der stad was natuurlijk onaangenaam en wij zien dan ook, van in de 13e eeuw aan, dat de gebuurten aan de stadspoorten hospitalen stichtten, waar de arme reiziger kosteloos de nacht kon doorbrengen. Die instellingen werden onderhouden door de bijdragen van de inwoners der gebuurte en door stichtingen. Alzo oefenden onze voorouders de gastvrijheid uit, zonder er rechtstreeks het onaangename van te voelen.

Reeds in de middeleeuwen bestonden dus nachtverblijven en als op 1 januari 1888, de Vereniging der Belgische Dagbladpers, afdeling Vlaanderen, te Gent het Werk van het Nachtverblijf stichtte, had men ongelijk te menen dat het hier iets volstrekt nieuw gold. Destijds was er te Gent een nachtverblijf aan elke stadspoort. Bij de Brugse Poort stond in de Brugsepoortstraat, het hospitaal van St. Jan en St. Pauwel, bijgenaamd "De Leugemiete" omdat er een openbaar uurwerk was dat nooit juist ging. Bij de Kortrijkse Poort in de Kortrijksestraat was het Hebbrecht hospitaal, ook Schreiboorn genoemd: de gebouwen in 1771 vernieuwd bestaan nog. Aan de poort Ter Vijf Windgaten werd door de St. Jorisgilde het St. Jorishospitaal gesticht, waarvan er nog gebouwen van bestaan. Aan de Dampoort stond St. Anna-hospitaal, sedert eeuwen verdwenen.

Bij de eerste Muidepoort, in de huidige Van Caeneghemstraat, op welks grond het eerste lokaal van Van Crombrughe's Genootschap is gebouwd. In de stad zelf waren bijzondere nachtverblijven voor de arme reizigers van zekere bedrijven. Aldus was Jan Wort's hospitaal, "ten spriete voor de Kortrijkse ende O.L. Vrouwestraete", waar dertien bedden stonden, ten dienste van arme gave kooplieden. In het Papenhuis op het einde van het Steendam, herbergde men, zoals de naam het aanduidt, arme papen of priesters, die door de stad trokken. In de Nederpolder lag het hospitaal door Geeraard de Stoevere gesticht om er "arme jonge mersmanckins" of merseniërs te herbergen. In de Gentse nachtverblijven was er een eetzaal, die 's winters verlicht en verwarmd was, en waar men soep en soms ander eten verschafte. Geen reiziger mocht er meer dan één nacht verblijven.

Met deze regels geschiedenis over nachtverblijf, zijn we een heel stuk afgedwaald van onze "Gevangenissen". Ik vond het toch vermeldenswaardig, omdat ons "Rolleke" ook deze taak toegewezen kreeg.

André BUYSSE

NASCHRIFT

Het artikel over de Gentse gevangnissen werd meer dan 25 jaar geleden geschreven door André Buysse. Ondertussen zijn een paar kleine details gewijzigd. Zo werd het Stedelijk Bewaarhuis, het z.g.n. "Rolleke" in 1976 van de Oude Schaapmarkt overgebracht naar het Dienstencentrum Gentbrugge, Braamkasteelstraat. Meteen werd ook de mogelijkheid tot nachtverblijf afgeschaft daar er in de nieuwe gebouwen hiervoor geen ruimte meer beschikbaar was.

Ook verscheen ondertussen, van de hand van Josée Moulin-Coppens, het boek: "De Geschiedenis van het Oude Sint-Jorisgilde te Gent (vanaf de vroegste tijden tot 1887)" (Gent, 1982). Uit dit werk (p. 239) blijkt dat het Sint-Jorishof wel degelijk een vijftal jaar gebruikt werd als gevangenis. Wij citeren:

"Doch de stad was zinnens het St.-Jorishof als gevangenis te gebruiken, daar de oude gevangenis, het Chastelet op de Korenmarkt, afgebroken moest worden, om op die plaats een nieuw pakhuis op te richten.

Er werd een plannetje gemaakt van het interieur van het hof teneinde het dienstig te kunnen maken als gevangenis, en voorzag: "... *criminele caemers een cappelle en capellecaemer, een tortuercaemer een gemeene waerm caemer voor de ghevanghene...*". In het Schrijfhuisje onder de kapel maakte men "... *wooncaemers voor de Sepier, Abraham Labaenst...*". De gevangensbewaker nam bezit van het gebouw op 16 september 1718 en bleef er zijn beroep uitoefenen tot 30 september 1723."

Aangezien de nieuwe stadsgevangenis de z.g.n. "Mammelokker" pas gebouwd werd in 1741 (of 1742), vragen we ons af op welke plaats ondertussen aan de "Vrije Burgers van Gent" logies werd verschaft tussen 1723 en 1741-42?

David MAES

INVENTAIRE ARCHÉOLOGIQUE - FICHE NR. 119

Op 10 mei 1899 stelde Louis Van Biesbroeck in de rubriek "Beeldhouwkunst - St-Jacobskerk - XVIIIe eeuw (1786-1787)" in het Frans een fiche op over

De Preekstoel van de St.-Jacobskerk

Volgens de kerkrekening werd deze preekstoel, geplaatst in de middenbeuk van de kerk, gemaakt in 1786-1787 door de samenwerking tussen Jacob Dutry voor het timmerwerk, Jacob Lagye voor het houtbeeldhouwwerk en Karel Van Poucke voor het beeld en de marmeren bas-reliëfs.

Er wordt niet gezegd wie de ontwerper was van het ensemble. Indien, zoals wij mogen veronderstellen, het Van Poucke was, dan is het geen van zijn beste scheppingen en men vindt er het voornaam talent van de artiest niet in terug.

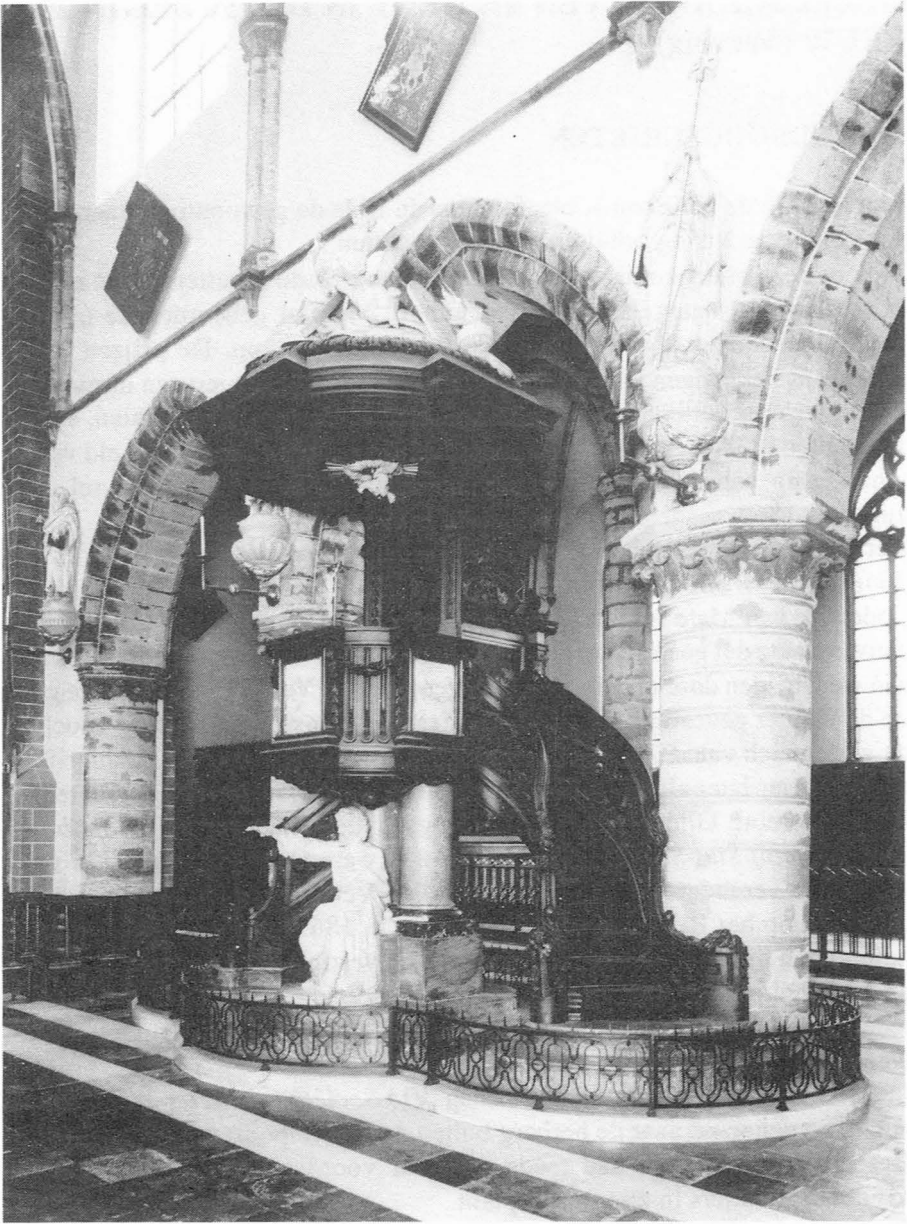
Het ensemble is redelijk rijk, maar van een koelheid die grenst aan banaliteit. Het moet gezegd worden dat, voor het kerkmeubilair, de trend in die tijd ongelukkiger was dan de verslapping en de grillen van het vorig tijdperk. Om er zich van te overtuigen volstaat het de vergelijking te maken met de preekstoel van Delvaux in St.-Baafs waarvan de gloedvolle conceptie zo tekenend is.

Het beeld van de Heilige Jacob, patroon van de kerk, dat afgebeeld staat in een prekende houding is koud plechtig en van een middelmatige uitvoering. De vier witmarmeren bas-reliëfs die de kuip versieren en *de Geboorte*, *Christus en de Samaritaanse vrouw*, *de Zegening der Kinderen* en het *Ave Maria* voorstellen, hebben meer verdienste, vooral het laatste langs de kant van de zijbeuk; maar ze zitten wel wat gedruimd in hun strak kader.

Volgens het contract, afgesloten tussen de kerkmeesters en beeldhouwer Van Poucke, moesten het tweede en derde bas-reliëf *Jezus prekend in de tempel* en *Jezus berispt de Joden die een vrouw van overspel beschuldigen* voorstellen. De prijs die overeengekomen was voor de werken was 4000 gulden wisselgeld.

Stippen wij tenslotte aan dat het klankbord bekroond wordt door een groep kleine engeltjes in beschilderd hout die het kruis verheffen.

Cf. Kervyn de Volkaersbeke, *les Eglises de Gand*, t. II, p. 27 en pp. 41-43. - Fr. De Potter, *Gent*, t. VII, p. 30.

De Preekstoel van de St.-Jacobskerk.

GEZELSCHAPSLEVEN TE GENT IN DE 19e BEGIN 20ste EEUW (Vervolg)

c) HANDBOOGSCHIETEN

Daterend uit de 15de eeuw, bleef tijdens de 19de de gewoonte bestaan dat de gemeenten onderling schuttersfeesten inrichtten.

Tijdens deze bijeenkomsten kwamen de belangrijkste schutters tegen mekaar in wedstrijd al naargelang hun specialiteit. Meestal gebeurden de uitnodigingen met omzendbrieven langs de burgemeesters om. De prijzen waren doorgaans het krijgen waard, zilveren serviezen, dito couverts en uurwerken. Prestigieuze schuttersfeesten waren deze van 9 juni 1808 te Enghien, van 24 september 1834 te Brussel, van 30 juli 1845 te Namur ter gelegenheid van de inhuldiging van de spoorlijn en de "nationale schieting" te Brussel op 9 augustus 1860.

Het bekendste gezelschap te Gent was de "*Soevereine Gilde van de Handboogschutters Sint-Sebastiaan*", ontstaan in de 14de eeuw. Ten tijde van Lodewijk van Male was deze gilde blijkbaar sinds jaren bekend. In de 15de eeuw maakte dat gezelschap deel uit van de Gentse militie en deed tevens mee aan wedstrijden door andere steden uitgeschreven. Vanaf 1548 was deze gilde op de Kouter gevestigd. Afgeschaft tijdens de Franse overheersing, mochten de gilden zich vanaf 1802 opnieuw inrichten en stapten de vier belangrijkste een paar jaar later als amateurverenigingen officieel mee in de optochten.

De Soevereine Gilde van de Handboogschutters heette toen "*Handboogmaatschappij Sint-Sebastiaan*". Vanaf 1837 waren ze bekend als "*Les vrais Amis*". Ze vergaderden in het café "L'Allée Verte" op de Groendreef en ze oefenden op het Bijlokeveld. Toen ze daar in 1863 wegmoesten, gingen de oefeningen tijdelijk door op het glacis van de vestingen bij de Kortrijksepoort en later buiten de Keizerpoort waar een handboogstaak was opgericht. De leden vergaderden toen in de "Rocher de Cancale", café op de Brusselsesteenweg te Ledeberg.

In 1806 werd het handbooggezelschap "*De Sociëteit der Vier Winden*" gesticht, zo genoemd naar de herberg buiten de Heuvelpoort waar ze oefenden. Herbergier Eggermont had reeds drie jaar voordien een schietstaak voor handboogschutters in zijn tuin geplant.

De vereniging "*De Koolkappers*" bestond reeds vóór 1814 te Ekkergem. Haar leuze was "Akkergem voorwaarts!" en haar lokaal stond bij de Sint-Martinuskerk. Het café heette "Le Rempart de Plaisance" (althoewel de "Plezante Vest" voorbij het Rabot lag). Tijdens de Franse overheersing deden ze een aanvraag tot erkenning, hetgeen positief werd beantwoord.

In 1851 kwam de schuttersmaatschappij "*De Schelde*" tot stand. Gedurende de Gentse Feesten van '54 gaven de leden demonstraties met de handboog. Hun

lokaal stond buiten de Dampoort. Daar gebeurden de oefeningen. De aangeslotenen deden ook aan teerlingspel.

In 1863 richtte het katholieke werkliedengenootschap "*Sint-Jozef*" uit de Wellilnckstraat 15, een eigen handboogschuttersgezelschap op. Ca. 1885 hadden de werkmanskringen uit de Lange Wijngaardstraat, de Groendreef, de Sint-Amandstraat, de Sint-Salvatorstraat, de Sint-Pietersvrouwstraat, de Dendermondsesteenweg, het Klein Gewad enz. eveneens een eigen schuttersclub. Het gezelschap "*De Vrede*" werd omstreeks 1870 gesticht. De leden waren artilleristen van de burgerwacht. Ze deden wapenoefeningen, ook handboogschieten en hadden zelfs een zangafdeling. Hun lokaal was aanvankelijk in de "Sodaliteit" gevestigd; later op de Scheldelaan. Jaarlijks betaalden de leden tien frank lidgeld plus evenveel entreegeld.

In oktober 1877 ontstond de "*Maatschappij der Vrije Handboogdoelshutters*". Haar oefeningen gebeurden in "De Vlaamse Tapperij" op het Begijnhofplein 13.

"*De Onpartijdige Doelshutters*" stichtten hun vereniging in het estaminet "Marsch dat Been" in de Ekkergemstraat. Dat gebeurde in 1887.

d) KRUISBOOGSCHUTTERS

Het kruisboogschieten was een dure sport. De leden van de verschillende gezelschappen behoorden dan ook doorgaans tot de financiële elite.

De oudste gilde der kruisboogschutters was alhier de "*Soevereine Gilde van Sint-Joris*", een vereniging van voetboog- of grote kruisboogschutters. (12) Ze waren in het Sint-Jorishof aan de Hoogpoort gevestigd.

Waarschijnlijk gesticht vanaf de 11de eeuw, kwam deze gilde reeds in de stadsrekeningen van 1342 voor. In 1440 werden, ten tijde van Filips de Goede, de schuttersgilden van 58 gemeenten voor een groot schietspel te Gent bijeengebracht. Een soortgelijk spel ging ook alhier in 1498 door.

Vanaf de 16de eeuw beleefde de gilde hoogte- en dieptepunten die resulteerden in bloei, afschaffen en heroprichten tot men vanaf 5 augustus 1802 opnieuw van start kon gaan. Toen in 1804 Napoleon keizer van Frankrijk werd, stapten de vier "Soevereine Schuttersgilden" en de rederijkerskamer "De Fontaine" mee in de erestoet te Gent. (13)

In 1816 zag "Sint-Joris" de kans haar samenkomsten in 't café "De Korenbloem" op Ekkergem te houden. Vanaf 1840 huurde het bestuur een stuk grond van de fabriek "La Lys" aan de Nieuwe Wandeling en tot 20 jaar later gingen de oefeningen dààr door. Een gaaistaak was daar opgericht en men bouwde er tevens een feestzaal. Na 1860 moest de gilde daar weg. Men kwam toen tijde-

12. Moulin-Coppens, J., De Geschiedenis van het aloude Sint-Jorishof te Gent, 1982.

13. Gentse Penningen: op. cit., p. 69.

lijk samen in een gebouw met een vrij grote tuin naast de gevangenis, eveneens aan de Nieuwe Wandeling. De "Soevereine Gilde" werd in 1886 ontbonden en in 1887 namen de leden definitief afscheid van elkaar na een schitterend banket.

Een andere bekende kruisbooggilde was deze van "*Sint-Rochus*". Ze ontstond in augustus 1820 onder het motto "Dat broer voor broeder schiet als broeders kracht ontbreekt". Haar eerst lokaal bevond zich in het Patershol, Rode Koningstraat 12. Omstreeks 1860 oefende ze in de tuin van de herberg "L'Union" op de Brugsepoort, Phoenixstraat 18.

De "*Kruisboogschuttersgilde Willem Tell*" werd omstreeks 1824 opgericht. Haar kenspreuk was "Zie recht, doe recht". Vanaf 1838 beschikte ze over een eigen lokaal in de Bagattenstraat 37. Daar gingen de oefeningen, de vergaderingen en tevens de danspartijen en banketten door. In 1846 ontving het gezelschap zijn vaandel uit de handen van de erevoorzitter Diomède Claes. Circa 1825 ontstond "*De Schutterij*", een orangistische kruisboogvereniging bestaande uit nijveraars en handelaars. Ze telde weldra 1500 leden. De 24ste augustus 1829 vierde dat gezelschap, samen met de "Société Industrielle" en de "Concorde" de verjaardag van koning Willem van Nederland.

De kruisboogvereniging "*De trouwe Vrienden*" (Les Amis Fidèles) werd opgericht in 1832. De zetel bevond zich in de Ham.

De liberale maatschappij "*La Renaissance*" werd in 1833 gesticht. De leden woonden bijna allemaal in de "Waterwijk" (Nieuwland). Haar lokaal bevond zich in de Groenstraat (nu: Moestuinstraat). De "Renaissance"-leden hanteerden de kleine kruisboog. Ze beschikten echter - zoals vele andere maatschappijen - over een rolbaan en richtten wedstrijden met de krulbol in. Omstreeks 1860 hadden ze hun eigen lokaal bij de Kortrijksepoort. In 1881 werd "De Renaissance" ontbonden.

"*De Eendracht*" ontstond in 1838 en oefende in een lokaal gevestigd in de Zaaimanstraat 13, bij de Korte Schipgracht.

Ook het orangistische bourgeois bolwerk "*L'Union*", gesticht in 1842 en ontbonden in 1900 had een tiental jaren een eigen afdeling kruisboogliefhebbers. Enkele leden scheurden zich af en stichtten de "*Société Bourgeoise*". Hun kenspreuk was "Het hek aan de oude stijl".

De liberale kruisboogschutterij "*Concordia*" werd opgericht in 1843. Zoals bij "Willem Tell", "Nemrod" en "La Renaissance" behoorden de leden integraal tot de begoede burgerij. Deze richtten elk jaar, tijdens carnaval en de Gentse Feesten, bals in die zeer bezocht werden. Door hun erevoorzitter, burgemeester Constant de Kerchove de Denterghem werd, op 27 mei 1844, de eerste steen gelegd van het lokaal in de Belgradostraat. De feitelijke inauguratie gebeurde op 29 januari 1845.

"Concordia" beoefende naast de kleine kruisboog, het bolspele en de luisterrijke banketten.

In 1843 kwam de "*Nemrod*" tot stand met als kenspreuk "Hou vast en mik

wel". Men oefende er met de voetboog. Samen met de "Fanfares amateurs" (gesticht in 1846) met dewelke ze verscheidene carnavalsoptochten organiseerde, was "Nemrod" vanaf 1847 gevestigd in het Berouw. In 1853 bouwden ze samen een lokaal in de Goudstraat. Vanaf 1872 oefenden ze op de Garenmarkt 11. De vergaderingen gingen door in het "Hôtel d'Allemagne" op de Korenmarkt.

De "Nemrod" hield op te bestaan in 1887. Haar vlag werd aan het archeologisch museum geschonken.

In maart 1845 werd de kruisboogmaatschappij "*Gemmy*" opgericht, genoemd naar de zoon van Willem Tell. Deze vereniging had haar eerste oefen- en vergaderlokaal in het estaminet "De Meerminne" in de vroegere Zaaimanstraat 45, bij de Sint-Margrietstraat. Vanaf 1847 was hun lokaal "In de Groene" bij de Minnemeersbrug.

"*De verenigde Vrienden*" (Les amis réunis) kwam tot stand in 1847. Men oefende in "Het blauwe Lam" op de Brabantdam 75. In 1853 droeg de maatschappij het erevoorzitterschap van de club op aan Jan I, Hertog van Brabant. Eveneens in 1847 stichtte men de kruisboogvereniging "*Eendracht maakt Macht*". Haar lokaal lag aanvankelijk in de herberg "Het gouden Hoofd" op de Veemarkt, later in "Het IJzeren Kruis" in de Sleepstraat 13. Aan het eind van de 19de eeuw oefenden ze in de Stokerstraat 43. Deze liberale groep telde ca. 40 leden. In het estaminet "Het Boldershof" in de Sint-Amandusstraat ontstond in 1850 de scherm- en kruisboogmaatschappij "*Jeanne d'Arc*". Aan de dames werden er danslessen gegeven. Vijfendertig jaar nadien werd de "Jeanne d'Arc" ontbonden.

Omstreeks de helft van de 19de eeuw werden nog verschillende kruisboogverenigingen opgericht. Dat was o.m. het geval met de "*Jan I, Hertog van Brabant*" op de Heuvelpoort, "*Amor et Concordia*" in de Lange Violettenstraat, de "*Sint-André*" bij het Spanjaardkasteel en "*L'Alliance*" waarvan we het lokaal niet konden localiseren.

De "*Sint-Salvator*" kwam in 1857 tot stand. Haar lokaal was "De nieuwe Rollebaan" bij Edward Finas in de Sleepstraat 102. In datzelfde gebouw oefende de schuttersmaatschappij "*De Standvastigheid*", gesticht in 1861. Zeven jaar later ontstond de kruisboogmaatschappij "*Borluut*". Haar oefen- en stamcafé was "De Leeuw van Vlaanderen" in de Sint-Margrietstraat 9. In 1900 werd deze vereniging ontbonden.

e) BLAASPIJPSCHIETEN

Blaas-, bal-, bol- of flèchepijpen zijn buizen, tot 2,5 m lengte, voorzien van een mondstuk met een opening van ongeveer 2 cm en doorgaans in hout gemaakt. Naar een al dan niet bewegend doel blies men doorheen deze pijpen erwten, kogeltjes in potaarde of pijltjes.

De 14e augustus 1821 werd de vereniging van blaaspijpschutters "*Utopia*" opgericht. Ze telde nooit meer dan een dertigtal leden, allen uit de beste families uit het Gentse. Aanvankelijk uitsluitend gesticht tot het inrichten van culinaire bijeenkomsten, kwam er later het schieten met de blaaspijp in de hoogte en het oefenen met pistool en karabijn bij. Daarenboven beschikte "*Utopia*" over twee kanonnen waardoor ze trouwens in het vaarwater kwam van de hoofdgilde "Sint-Antoon" die prompt daaromtrent een petitie indiende. Het eerste lokaal der "*Utopia*"-leden bevond zich op de Visserij, later aan de Coupure. In 1847 verdween deze vereniging van het toneel.

Van de blaaspijpmatschappij "*De Vriendschap*" bezit de bibliotheek van de Bond der Oostvlaamse Volkskundigen te Gent een medaille, vervaardigd in 1824. Zodat we zeker mogen stellen dat dit gezelschap jaren daarvoor werd opgericht.

De blaaspijpvereniging "*Iever en Eendracht*" werd in 1832 gesticht. Waarschijnlijk vergaderde ze in het café "De Hert" in de Phoenixstraat. Omtrent 1839 oefende ze in "De Ooievaar" in het Schouwvagerstraatje. Deze groepering telde toen 35 leden en beschikte over een eigen vaandel.

De herberg "De Ster" op de Vrijdagmarkt was het lokaal van de blaaspijpschutters "*De Eendracht van Vlaanderen*", gesticht in 1858. Officieel stonden ze bekend als de "*Société du tir au But à la Sarbacane*".

Met het doel een grote, omvattende maatschappij te vormen, verenigden in 1860 verscheidene gezelschappen zich onder de benaming "*La Flèche*". Maandelijks grepen er schietingen plaats in de eigen lokalen, doch de zetel was in het estaminet "De Camelia" in de Rode Koningstraat 8 gevestigd.

De tien verenigingen hadden respectievelijk hun vergader- en oefenlokaal in de herbergen "De Arend" (Nieuwland), "Het Hertje" (Buiten de Antwerpse Poort), "De Gewilligaard" (Buiten de Brugse Poort), "De ware Vrienden" (Ossenmarkt), "Het Flèchegezelschap" (Groendreef), "De welgezinde Hollanders" (Mariakerke), "De Koolkappers" (Contributiestraat), "De welgezinde Jonkheid" (Phoenixstraat), "De Goelknappers" (Buiten de Muidepoort) en "Het zal wel gaan" (Dampoortstraat). (14)

In 1885 werd, in de Phoenixstraat, de maatschappij "*De Blaaspijp*" opgericht. In 1910 bestond ze nog steeds want toen vierde ze haar vijfentwintigjarig bestaan.

Lode HOSTE
(t vervolgt)

14. Stedelijk Archief Gent, Inventaris W.XXII, 19e-eeuwse Gentse Maatschappijen, Afdeling W 3.

DE "POTJESMARKT" VAN DE GENTSE ST.-PIETERS-HEERLIJKHEID

(Dispuut rond een schilderij van David Teniers de Jonge, 1610-1690)

In "De Leiegouw" van Kortrijk, Jg. XXIX, afl. 1-2 (maart 1987) schreef Dr. Erik Duverger een interessante bijdrage over een schilderij van David II Teniers, tot ons gekomen in diverse exemplaren (op doek en op paneel). Hij schrijft o.m. over een heftige polemiek, anno 1854, tussen twee toenmalige "connoisseurs" - de Brusselse kunsthandelaar Nieuwenhuys en de Franse restaurateur Lejeune - over de echtheid van het schilderij, in mei 1854 te Gent geveild uit de nalatenschap van baron de Geelhauts.

Maar zestig jaar eerder had zich al eens een vergelijkbaar dispuut afgespeeld rond dit schilderij (of althans een of ander exemplaar ervan). Ziehier de twee stellingnamen terzake, gepubliceerd in de "Gazette van Gend" resp. in de nummers van 8 december en 15 december 1785. In het nummer van 8.12.1785 verscheen de volgende advertentie:

Men informeert een ider, ende naemendlyk de Liefhebbers der Teeken- en Schilder-Konsten, dat'er in het voor-saisoen van dit loopende jaer 1785. binnen de Stad Parys, naer de gehoudene Venditie der Schilderyen, naerge-laeten by wylent le Comte *de Vaudreuil*, grand Fauconnier de France, alsdan ook publiquelyk te koopen gepresenteerd is het eenig origineel stuk Schilderye, representeerende de Potjens-Merkt dezer Stad Gend, geschilderd niet op doek, maar op paneel, door wylent den beroemden Schilder David Teniers de jonge, ende dat het gemeld stuk Schilderye aldaer is gekocht door eenen particulieren Inwoonder der gemelde Stad Parys voor de somme van achttien duyzend twee honderd fransche Livres, ende welk eenig origineel Stuk aldaer actuëlyk is berustende: het zelve Stuk is zoodanig rykelyk, zeer schoon en konstiglyk behandeld, dat al het gene, daer op verbeeld, aen het leven gelyk is, ende het gene ook met te meerdere waerheyd word geadvanceerd, om dat het zelve Stuk ten voorzeyden zoo remarquablen Pryze ook publiquelyk is verkocht geworden.

Samengevat dus: een "Potjesmarkt" van Teniers de jonge, uit de nalatenschap van wijlen graaf de Vaudreuil, groot-valkenier van Frankrijk, publiek geveild in Parijs in de lente van 1785 voor de respectabele som van 18.200 Frans pond, is verworven door een partikulier, inwoner van Parijs, die het nog in zijn bezit heeft. Het zou gaan om het "enig origineel", geschilderd op paneel. Tot zover de advertentie. Maar precies een week later, op 15.12.1785, publiceerde de "Gazette van Gend" een "rechtzetting" door Sr. T. Loridon de Ghellinck, een Gentenaar wonend op de Kwaadham:

Sr. T. Loridon de Ghellinck, woonende in den Quaedam binnen deze Stad Gend, laet mids Deze aen een ider weten, en wel naemendlyk aen den Auteur der Annonce, te bevinden in het Byvoegsel der Gendsche Gazette van den 8. December 1785, raekende een stuk Schilderye, dat hy Sr. Loridon de Ghellinck den eenigsten is, die bezit het zelve eenig origineel stuk Schilderye, geschilderd door den beroemden Schilder David Teniers de jonge, representeerende, niet gelyk by de zelve Annonce gezeyd is, de Potjens-Merkt der Stad Gent, nemaer de Potjens Merkt der Heerlykheyd van S. Pieters nevens Gend, ook niet geschilderd op Paneel maer op Doek, ende dat hy, 't zy aen den Auteur der zelve Annonce, ofte aen alle de gene, die hem voordere origineele Schilderye van gelyke forme, inhoud en representatie, 't zy geschilderd op Doek ofte op Paneel door den voorzeyden David Teniers de jonge, zullen kunnen aentoonen ende verifiëeren buyten de gene daer hy van voorzien is, voor eene belooninge zal geven tot 200. Louis d'Or, somme meer als suffisant voor den Auteur der meergemelde Annonce, om daer aen effect te geven, het gene hy gerustelyk zal afwachten, te meer hy ten vollen geïnformeerd is de zelve Annonce maer gespeculeerd te zyn van jalouse ende afjonstige Persoonen, die in de Catalogue van Schilderyen van den meergezeyden Sr. Loridan de Ghellinck hebben gezien, dat hy van de gemelde origineele Schilderye voorzien was.

Sieur de Ghellinck, die dus een kataloog van zijn schilderijenverzameling openbaar gemaakt heeft, beweert dat hij de enige originele versie van bedoeld Teniers-schilderij bezit, geschilderd op doek, en looft een som van 200 gouden Louis uit voor wie hem een gelijkaardig schilderij kan komen tonen. Hij specificeert bovendien dat het geen voorstelling is van de Gentse Potjesmarkt, maar van die van de Heerlijkheid van Sint-Pieters*).

Wie van de beide briefschrijvers had gelijk? Intussen is bekend dat er inderdaad meerdere versies van hetzelfde werk bestonden, op doek én op paneel. Het dispuut is daarmee (postuum) bijgelegd, maar niet de vraag welke van de versies precies als hét (enig?) origineel kan beschouwd worden. Dat is verder voer voor discussie tussen de kunsthistorici. Intussen weten we, uit de beide "annoncen" in de "Gazette van Gend", ook iets meer over de bezitters van twee versies van Teniers' Potjesmarkt van Sint-Pieters nevens Gent. De "stamboom" van dit schilderij wordt meteen dus een stukje hogerop gevoerd naar het laatste kwart van de 18e eeuw.

* De jaarmarkt van Sint-Pieters (vanaf 1 augustus), bekend als de "Potjesmarkt", wordt voor het eerst vermeld in het Register van de Keure 1365/1366. Zie daarover Johan van de Wiele e.a., "De Markt", tentoonstellingskatalog, Gent, MIAT en Leuven, Kritak, 1988, blz. 39-40.

HET "KONINKLIJK ATHENEUM VOSKENS LAAN" TE GENT

De voorgeschiedenis

Sedert 1259 bezat de Cisterciënzerabdij van Baudelo een toevluchtsoord (een huis met een erve) aan de Ottogracht te Gent. Ten gevolge van de verwoesting van de Baudeloabdij te Sinaai, in het Land van Waas, werd vanaf 1602 een nieuwe volwaardige abdij opgericht tussen de Ottogracht en de Leie te Gent. In 1796 werden de kloosterlingen uit deze abdij verdreven. Bij beslissing van 1797 werd een deel van de gebouwen tot "Centrale School" bestemd. Deze gemeentelijke inrichting opende haar deuren op 19.7.1797. Een Lyceum verving vanaf 1804 de Centrale School. Het werd op zijn beurt door een College (Koninklijk College tijdens de Hollandse tijd en daarna Municipaal College) met internen, semi-internen en externen, vervangen bij besluit van de municipale Raad der stad Gent van 9.9.1814. Bij besluit van de Gentse Gemeenteraad van 18.8.1832 werden het Municipaal College en het daar aangehechte pensionaat opgedoekt en vervangen door een Stadsatheneum met kostschool. Deze kostschool stond onder de leiding en het beheer van de Directeur en werd slechts in 1896 afgeschaft. Het onderwijshervormingsplan voor het Atheneum, uitgewerkt door de heer Warnkoenig, Hoogleraar in de Rechten aan de Gentse Universiteit, in samenwerking met leraars van het College, was door de Gentse Gemeenteraad in zijn zitting van 8.9.1832 aangenomen. Bij besluit van 13.7.1850 van voornoemde Raad werd het Gentse Atheneum onder de wet van 1.6.1850 geplaatst als Rijksmiddelbare Onderwijsinstelling en heette voortaan "Koninklijk Atheneum te Gent". Op 12.7.1920 had de onthulling plaats van het prachtige "Pro Patria" gedenkteken in het hoektuinje van het Atheneum aan de Ottogracht, werk van beeldhouwer Charles De Cock en opgericht ter ere van de gesneuvelden uit de eerste wereldoorlog. Een marmeren gedenkplaat, aangebracht in de inkomhal, vermeldt de 58 namen. Op zaterdag, 29.5.1948, in de voormiddag, grepen de plechtige, ontroerende heldenhulde en de onthulling plaats van de gedenkplaat, met namen van de 48: leraars, leerlingen en oud-leerlingen van de instelling, gestorven voor het vaderland tijdens de tweede wereldoorlog. Nog vóór de inhuldiging van het gebouw aan de Voskenslaan, werd deze stenen gedenkplaat overgebracht naar de inkomhal van dit nieuwe gebouw. Volgens sommigen is men genoodzaakt geweest aldaar een nieuwe gedenkplaat te maken.

De Voskenslaan

Deze omgeving, toen "villa Hatingem" genoemd, werd door koning Dagobert (622-639) aan de heilige Amandus geschonken. Deze schonk ze op zijn beurt aan de door hem gestichte Sint-Pietersabdij. Tot 1789 behoorde deze heerlijkheid aan de abt van de Sint-Pietersabdij en werd Sint-Pieters-Aaigem genoemd. In 1791 was Sint-Pieters-Aaigem als volgt begrensd: ten noordwesten door de "Riviere de Leye" (de Leie, nog met verschillende bochten); ten noordoosten door de stadsversterkingen, van aan de "Riviere de Leye" tot de "Cortrycksche Poorte" (Einde Were, Antonius Triestlaan, Martelaarslaan, Godshuizenlaan, IJzerlaan); ten zuidoosten door "den herwich van Ghendt naer Cortryck en Audenaerde" (Kortrijksesteenweg en "den Cortryckschen herwich" tot "Maelte Brugghe" (Maaltebruggestraat); ten zuidwesten door "den Bevreyt Gracht" van "Maelte Brugghe" tot de "Riviere de Leye" (vroegere grens tussen Gent en Sint-Denijs-Westrem).

Volgens Ria Jansen-Sieben, in: "Lepra in de Nederlanden", zou men vroeger een bepaalde soort lepra "alopicia" genoemd hebben, afgeleid van het Griekse woord alopes of vos, het dier, dat jaarlijks zijn haar verliest. "De vos verliest zijn haar, maar niet zijn streken!...". Een straat niet ver verwijderd van de Voskenslaan heeft men "Zieklien" genoemd, om ons er aan te herinneren, dat er in de middeleeuwen in die omgeving melaatsen zouden gewoond hebben. Reeds op de plannen van de "Nieuwen omlooper van Sint-Pieters Ayghem" van 1691, door Jan van Bochaute en Maximiliaan Reyaex, vinden wij "de voskens Straete" als een weg, gaande van ongeveer de huidige hoek Koningin Fabiolalaan/Maria Hendrikaplein tot het "Schoon mersch Straettien" (Schoonmeersstraat). In deze "voskens Straete" herken ik aldus een deel van "'t Zyckelien straetkin", waarvan sprake is in de afpaling van de heerlijkheid van Overmeersch van 1550. Overmeersch was sinds 1413 een gebied, dat zich uitstreckte over: Afsnee, Sint-Denijs-Westrem, een deel van Sint-Martens-Latem, Nazareth en enige meersen te Drongen. De middeleeuwse schrijver, van het verhaal "Van den vos Reynaerde", die zeker en vast de ziekte moet gekend hebben, heeft ons waarschijnlijk van af het begin willen waarschuwen dat zijn verhaal in geen geval iets met "alopicia" te maken heeft, docht over een gezond individu handelt. Reyn-aerde = rein of zuiver van aard of van lijf = een vos in volle gezondheid. Het ziet er eerder naar uit als een aanklacht van de wereld van de melaatsen, die in strenge afzondering moesten leven, naar de maatschappij toe.

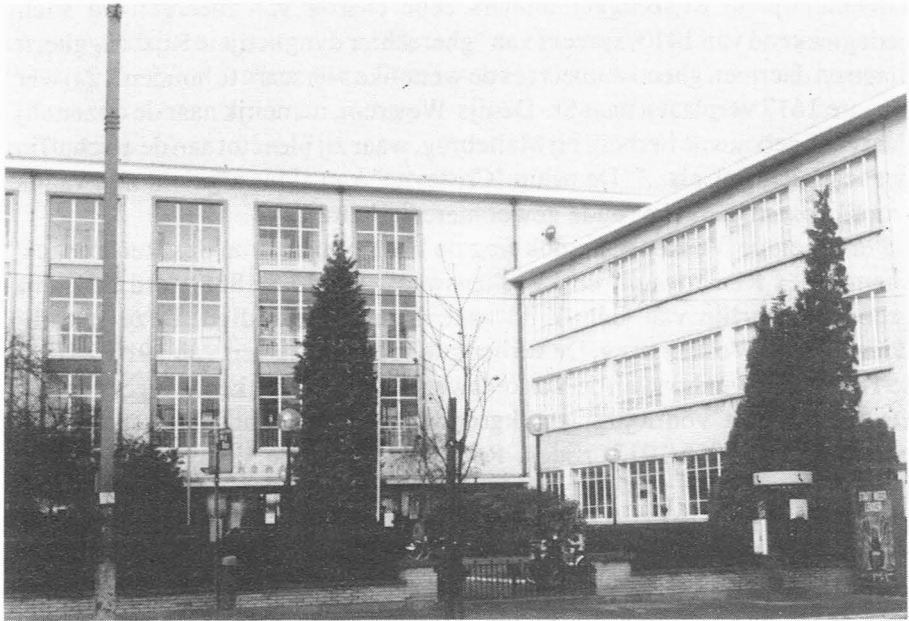
Op het hoger genoemde plan van 1691 vinden wij op het deel, van de huidige Voskenslaan vanaf de Schoonmeersstraat tot de Maaltebruggestraat "het Costeyne Straetjen". Tussen "het Costeyne Straetjen" en "den Bevreyt Gracht" lag "de Costeyne", met niet ver van "Maelte Brugghe" een "huis van plaisance" (op de plaats van de huidige Kliniek Maria Middelaers). Frans de Potter en Jan Broeckaert schrijven het volgende: "... De vierschaar van Overmeersch stond

aanvankelijk te Rijsbrugge; immers eene charter van meergemeld sticht, gedagteekend van 1413, spreekt van "gherechter dynghetijt te Rijsbrugghe, ter plaatsen daermen ghecostumeert es de wettelike vierscare te houden". Zij werd ten jare 1617 verplaatst naar St.-Denijs-Westrem, namelijk naar de opzettelijk daarvoor gebouwde herberg bij Maltebrug, waar zij bleef tot aan de afschaffing des feodalen stelsels...". De naam "Costeyne" kan aldus afgeleid zijn van het woord costume, dat het oude gewoonterecht betreft.

Later kreeg de Voskenslaan ook nog de benamingen "rue des Renardeaux", chemin des Renardeaux" en "Voskensweg". Op 12.8.1838 werd de gelijkgrondse spoorlijn van Gent-Zuid naar Aalter ingehuldigd. Deze spoorlijn doorsneed de Voskensweg. De verhoogde spoorlijn dateert van 1910-1911. In 1918 werd het viadukt van de Voskensweg door het aftrekkende leger vernield. De trein moest voorlopig, gelijkgronds, vóór het Sint-Pietersstation (dat gebouwd was 1908/1913) rijden. Rond 1925 werd de Voskenslaan doorgetrokken tot de Kortrijksesteenweg en afgelijnd tot het huidig tracé. Op het terrein van het moderne P.M.S.G.O.-gebouw, stond tot na de tweede wereldoorlog een gebouw, ten dienste van het personeel en de reizigers van de stoomtram "Gent-Geraardsbergen".

Het gebouw aan de Voskenslaan

Vanaf 1936 was er reeds met klem bij het Ministerie aangedrongen, opdat een nieuw gebouw zou worden opgericht in vervanging van het oude aan de Ottogracht. Op 31.12.1947 was een braakliggend terrein met 45 m gevelbreedte aan de Voskenslaan, aangekocht tot bouwplaats voor het Belgisch Textielinstituut, voor het bedrag van 2.800.000 fr. Men veranderde van gedachte en einde 1949 werd dit terrein, dank zij minister Harmel, ter beschikking gesteld voor de bouw van het nieuwe Atheneum. Op 9.8.1950 werd aangevangen met het onderzoek van de ondergrond van het terrein. Tekeningen, menigvuldige plannen en een maquette, voor de bouw in drie schijven, werden uitgewerkt onder leiding van de heer P. Zerck, toen Hoofdingenieur-Directeur van de Gebouwendienst Oost-Vlaanderen van het Ministerie van Openbare Werken. De werken zelf werden uitgesteld, doordat deze bouw gekoppeld werd aan de bouw van eveneens een nieuw Atheneum te Luik, hetgeen niet al te dringend scheen te zijn. De aanbesteding van de ruwbouw, van het eerste deel van het gebouw aan de Voskenslaan, had eindelijk plaats op 19.2. 1954 en de werken werden aangevangen op 24.5.1954 door de P.V.B.A. De Bruyne uit Wachtebeke. De centrale verwarming werd aanbesteed op 11.5.1956 en voltooid door de firma Messens uit Oostende op 13.2.1957. De elektriciteitswerken werden aanbesteed op 25.5.1956 en voleindigd op 1.10.1956 door Isherwood uit Antwerpen. De hoogspanningscabine werd aanbesteed op 25.5.1956 en de arbeid werd aangevangen door

Atheneum Voskenslaan.

O.C.A. uit Menen op 9.7. 1956. De voltooiingswerken werden op 13.7.1956 aanbesteed en door de N.V. Lannoo uit Marke begonnen op 27.8.1956. De totale kostprijs van dit eerste deel van het gebouw bedroeg 28.600.177 fr. Benevens 33 leslokalen omvatte de afgewerkte eerste schijf nog volgende lokalen: een cabinet voor de studiefprefect, een cabinet voor de provisor, een wachtkamer, een kantoor secretariaat, een leraarskamer, een werkkamer en bibliotheek voor de leraars, een studiezaal met bijhorende kleedkamer voor 250 studenten, een fietsenbergplaats voor 300 fietsen (die men echter voorlopig als gymnastieklokaal moest gebruiken), een eetzaal met keuken en dienstlokaal, in de kelders: een bomvrije ruimte voor 350 personen, een stookkelder, een kolenbergplaats met een mechanische automatische vulling van de ketels.

Prosper Pieter Zerck werd te Aalst geboren op 27.6.1909. Hij behaalde in 1930 het diploma van Ingenieur der Burgerlijke Genie aan de R.U.G. (Rijksuniversiteit Gent). Na zijn militaire dienst begon hij zijn loopbaan bij Openbare Werken in de Dienst van het stroomgebied der Schelde. Hij hernam de studies aan de R.U.G. en behaalde in 1938 het diploma van Burgerlijk Ingenieur-Architect. Hij werd bij de Dienst der administratieve hervorming bij het Kabinet van Eerste Minister Pierlot tewerkgesteld. Hij keerde terug naar Openbare Werken, Dienst van het stroomgebied der Schelde te Gent na 1940. Prof. Cloquet stelde hem in 1941 voor, dienst te nemen bij de Gebouwendienst Oost-Vlaanderen, om zich bezig te houden met de afwerking van de Gentse Universiteitsbibliotheek en de voorzetting van de werken van het Universitair

Zienhuis Gent. Hij werd bevorderd tot Hoofdingenieur-Directeur van de Gebouwendienst Oost-Vlaanderen in 1945. Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1945 werd hij verkozen op de lijst van de Belgische Socialistische Partij en aangesteld als Gemeenteraadslid te Gent. Hij richtte tal van schoolgebouwen op, waaronder talrijke Rijksmiddelbare scholen en het Koninklijk Atheneum Voskenslaan te Gent. Rector Gillis vroeg hem in 1956 of hij in dienst wou treden van de R.U.G. Na lang onderhandelen bekwam hij van de Minister van Openbare Werken zijn overplaatsing naar de R.U.G. Hij werd aldaar bevorderd tot Inspecteur-Generaal in 1957. In dienst van de R.U.G. hield hij zich speciaal bezig met de afwerking van de drie gebouwen van het complex "De Sterre", het Universitair Ziekenhuis en de twee gebouwen "Hutsepot". In 1970 werd hij benoemd tot Directeur-Generaal Gebouwendienst en Onderhoudsdiensten van de R.U.G. In 1974 werd hij op rust gesteld. Met volgende eretekens was hij verermerkt: "Officier van de Leopold II orde", "Commandeur in de Leopold II Orde" en "Groot Officier in de Leopold II Orde".

Reeds op 17.9.1957 betrok het "Koninklijk Atheneum Gent" zijn nieuw gebouw aan de Voskenslaan. De lagere cyclus verbleef nog aan de Ottogracht, waar in 1958 een nieuwe school werd opgericht. Op zaterdag 12.10.1957 had de officiële inhuldiging plaats van het eerste deel van het nieuwe gebouw. Te 15u. werd aan de trap van het Stadhuis aan de Botermarkt een stoet gevormd door de leerlingen en het personeel van de athenea, lyceum en middelbare scholen; de leden van de schoolcomités, oud-leerlingenbond, ouderbonden, beschermcomités en alle vrienden van het officieel onderwijs uit Oost- en West-Vlaanderen. De ministers Collard, Van Audenhove, Anseele en Liebaert en de Gouverneur van Oost-Vlaanderen namen de stoet in ogenschouw vanaf het bordes van het Stadhuis. Deze stoet begaf zich via het centrum naar de Voskenslaan voor de inhuldiging van het nieuwe gebouw.

De tweede schijf van de bouw, eveneens volgens de plannen van de heer P. Zerck, werd in 1968 voltrokken onder leiding van de heer architect Robiette, die een wijziging aanbracht aan het uitzicht van de ramen en ze voorzag van dubbele beglazing. In deze vleugel is heden de Basisschool van het Gemeenschapsonderwijs ondergebracht. In 1969 begon men aan de derde schijf van de bouw. In plaats van de door de heer P. Zerck voorziene paviljoenen werd het een grote gymnastiekzaal/feestzaal, die in 1972 klaar kwam. Aansluitend op de eerste schijf van de eerste bouw werd in 1981 nog een gebouw gezet voor refter en aangevangen met de bouw van het M.S.G.O.-III (de Middenschool van het Gemeenschapsonderwijs). Een plaat in de inkomhal vermeldt het volgende: "OP 11 JUNI 1982 AANGEBRACHT DOOR DE MINISTER VAN ONDERWIJS DANIEL COENS".

Vanaf september 1957 was er een 5de en 6de leerjaar en een volledige humanioracyclus. In 1973 werd naast de Basisschool en het Atheneum een Middenschool opgericht. In 1985 werd de Basisschool volledig gerealiseerd.

Gedenkplaat ter herinnering aan de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog.

In 1988 werd een kleuterafdeling opgericht. In 1957 had de school 620 leerlingen. Op 15.1.1991 werden er 1.652 leerlingen geteld. Oorspronkelijk ontstaan als "Atheneum voor jongens", herbergen de gebouwen heden een gehele cyclus van scholen, toegankelijk voor jongens en meisjes! Zij behoren allen tot het Gemeenschapsonderwijs.

Zoals hoger gezegd, werd de gedenkplaat ter herinnering aan de slachtoffers van de tweede wereldoorlog, die plechtig onthuld was op 29.5.1948 in de inkomhal aan de Ottogracht, in 1957 naar de inkomhal aan de Voskenslaan

overgebracht. Dit memoriaal was door Victor Stuyvaert gebeiteld in witte steen en stelt Minerva voor met de voet op het zwaard van het brute geweld en de handen beschermend uitgestrekt naar de volgende namen: Henri Bert, Roger Billiet, Valère Billiet, Paul Bouffier, Gérard Clary, Pierre De Bersaques, Léon De Breyer, Jan De Buck, Adriën De Groote, Jean Delbeque, Urbain De Mulder, Marcel De Mulder, Jean De Porre, Jacques De Taeye, Pierre Dossche, Wilfried Doussy, Joachim Esberg, Camille Feron, Willy Fougnyes, Salomon Frenkel, Guy Hauspye, Léon Kint, David Lustig, André Mandrycxs, René Marteau, Hendrik Minnaert, Robert Mussche, Albert Plas, Guy Praet, Gustave Pycke, Dirk Sevens, Fernand Spanoghe, Jozef Speeckaert, Henri Story, Gilbert Thomas, Frans Van Caeneghem, Robert Van Camp, Michel Van Cauwenberghe, Lucien Vanden Broucke, Roger Vandenbroucke, Adriën Van den Driessche, Norbert Van Gelderen, Joseph Vanhulle, Karel Van Meurs, Edmond Van Waes, Valentijn Vereecken, Léon Verspeelt en Carlos Vindvogel.

Victor Stuyvaert werd te Gent geboren op 5.11.1897. Na de moderne humaniora legde hij met succes het examen voor gezworen landmeter af. Hij volgde de lessen van J. Delvin, K. De Cock en G. Minne aan de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten te Gent en bekwam een eerste prijs met de grootste onderscheiding voor de graveerkunst. Hij verwierf vervolgens het bekwaamheidsdiploma van tekenleraar in het middelbaar en normaalonderwijs. Vanaf 1939 was hij lid van de examencommissie voor het uitreiken van datzelfde diploma. Naast zijn leraarschap aan het Koninklijk Atheneum en aan de Koninklijke Academie te Gent was hij nog een buitengewoon productief kunstenaar. Hij graveerde meer dan 1.500 blokken, ontwierp ± 237 ex-libris, deed aan gelegenheidsgrafiek, illustreerde een zestigtal boeken en graveerde eveneens op koper en ivoor. Vele prijzen vielen hem te beurt. Hij stierf te Gent op 2.4.1974. In het Museum Arnold Vander Haeghen, in de Veldstraat te Gent, werd een "Kabinet Victor Stuyvaert" ingericht.

De papiersnijmachine, die eveneens de inkomhal versiert, is een geschenk uit begin 1991 van de familie van leraar Eric Vanden Mooter. Het is een industrieel archeologisch voorwerp van ± 72 jaar oud, dat dienst heeft gedaan in de drukkerij van de familie Vanden Mooter te Sint-Amands. De wandschilderij op de achtergrond werd vervaardigd door de leerlingen van het 6de jaar plastische opvoeding, onder leiding van leraar Filip Lietar, tijdens het schooljaar 1989-90. Het stelt de rand van de stad Gent voor, met de fabriekschoorstenen. Op de plaats waar nu de papiersnijmachine staat, stonden oorspronkelijk drie beelden, die "Toeristen te Gent" voorstelden. Deze beelden werden jammerlijk gebroken.

Nawoord

Het elan was gegeven. Een paar vrije terreinen aan de Voskenslaan en de vochtige achtergronden werden 2 m opgehoogd met grond afkomstig van het graven van de Ringvaart. Er werd achtereenvolgens aan de volgende gebouwen begonnen:

- 1958, 1962 - K.T.A.G.O. - ex B.T.I. (Koninklijk Technisch Atheneum van het Gemeenschapsonderwijs - ex Belgisch Textiel Instituut - in wezen de Textielschool) - Het gebouw geeft de indruk, op een voorgebouw te wachten!
- 1964 - M.P.I.G.O. (Medisch pedagogisch Instituut van het Gemeenschapsonderwijs met internaat) - S.S.B.O.G.O. (Secundaire School, Bijzonder Onderwijs van het Gemeenschapsonderwijs)
- 1966 - Internaat met refter
- 1970 - Zwembad
- 1971, 1972 - Internaten
- 1971, 1974, 1976 - I.H.G.O. - B.M.E. (Industriële Hogeschool van het Gemeenschapsonderwijs - Bouw-Mechanica-Elektriciteit) - Plechtig opengesteld op 25.3.1977 door de Minister van Nationale Opvoeding, Herman De Croo.
- 1974, 1975, 1981 - I.H.G.O. - C.T.L. (Industriële Hogeschool van het Gemeenschapsonderwijs - Chemie-Textiel-Landbouw)
- 1980 - P.M.S.G.O. (Psycho-médico sociaal Centrum van het Gemeenschapsonderwijs)
- 1981 - Het hoger genoemde M.S.G.O. - III
- 1982 - Practicum B.M.E. (Werkplaats-practicum van de I.H.G.O. - B.M.E.)
- 1984 - A.R.G.O. (Autonome Raad van het Gemeenschapsonderwijs - Administratie Buitendienst)
- 1986 - Een dubbele sportzaal.

Aldus is een complex van schoolgebouwen tot stand gekomen, enkel gescheiden door de Schoonmeersstraat, en dat men het "Gent Scholencampus" van het Gemeenschapsonderwijs noemt. Ik ben zo vrij hier de wens uit te drukken, dat men al de verloren hoekjes en kantjes van deze terreinen zou volplanten met bomen, teneinde alzo bij te dragen tot de zo nodige verbetering van het leefmilieu te Gent!

Behalve, dat men reeds hier en daar wat grond had weggenomen om het voor ophogingen te benutten, werd in 1959 officieel gestart met het graven van de Ringvaart ter verbetering van de binnenscheepvaart in het Gentse. Het Noordervak, vanaf het Zeekanaal naar Gent tot het Kanaal Gent-Oostende, met een lengte van 5.747 m, werd aanbesteed op 10.9.1959. De werken werden aangevat op 23.11.1959 en voltooid op 18.5.1965. Het Westervak, vanaf het Kanaal Gent-Oostende tot het sluisencomplex van Merelbeke, met een lengte van 11.941 m, werd aanbesteed op 6.12.1962. De werken werden aangevat op 2.5.1965 en voltooid op 19.10.1970. Het Zuidervak, vanaf het sluisencomplex

van Merelbeke tot de Zeeschelde te Melle, met een lengte van 3.947 m, werd aanbesteed op 28.11.1963. De werken werden aangevat op 7.4.1965 en voltooid op 29.10.1970.

BIBLIOGRAFIE

- "Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen - 4nc", Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Gent, 1982.
- "De Ringvaart rond Gent", Ministerie van Openbare Werken, Bruggen en Wegen, Dienst van het Stroomgebied der Schelde, 1ste Directie, Gent, januari 1970.
- "Flitsen uit de geschiedenis van het Koninklijk Atheneum voor jongens te Gent in het Raam van de Evolutie van het Rijksmiddelbaar Onderwijs in België", door Hubert Demoor, Gent, 1951.
- "Geschiedenis van de gemeenten der Provincie Oost-Vlaanderen", door Frans de Potter en Jan Broeckaert, Gent, 1864-1870.
- "In het openluchtmuseum te Gent, de Arteveldestad", door Suzanne Janssens, Gent, 1980.
- "Kabinet Victor Stuyvaert, Catalogus", Museum Arnold Vander Haeghen, Gent, 1977.
- "Lepra in de Nederlanden", Algemeen Rijksarchief, Brussel, 1989.
- "Over de stichting en de vroegste geschiedenis van de Sint-Pieters- en de Sint-Baafsabdijen te Gent", door A. Verhulst, in: "Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent", Gent, 1953.
- "Sint-Denijs-Westrem in beeld - deel 6 - Maaltebrugge", door Ewald Delbaere, 1983.
- "Verslag van de algemene vergadering van 15.2.1991, van de Koninklijke Vlaamse Ingenieursvereniging", Gent.
- "Vooruit", Gent, 30.5.1948; 27.9.1957; 12.10.1957; 15.10.1957.

Suzanne JANSSENS,
Gent, 15.6.1992

OUDHEIDKUNDIGE KRONIEK

Op 29 juni 1921 verscheen er in "De Gazet van Gent" een artikel van Alfons Van Werveke over

DE ENGELSCHEN TE GENT

Het is misschien niet van belang ontbloot, na het bezoek der Engelsche dagbladschrijvers, in eenige korte nota's, het bezoek of het verblijf van Engelschen hier ter stede op verschillende tijdstippen te herinneren.

XIVe eeuw. - Men kent de politiek door de stad Gent gevolgd gedurende het bestuur van Jakob van Artevelde: onzijdigheid gedurende de eerste jaren van den honderdjarigen oorlog, vervolgens verbond met Engeland. 't Is alsdan dat koning Eduard III te Gent komt en de koningin Philippina hier verblijft;

geboorte, in het paleis der graven van Vlaanderen binnen de muren van St.-Baafsabdij, van hun zoon Jan, hertog van Lancaster, gekend in de geschiedenis onder den naam van Jan van Gent. De politiek van den "Wijzen Man" ging nog door eenigen tijd na zijn dood. Alzoo bewaart men in ons Archief de bijzonderheden van de "vaart dat onze lieden uittrokken te Terenburg waart om te oorlogen met onzen heer den koning van Frankrijk en Engeland, Eduard III, 3 September tot 1 October 1346. Gent zond een leger uit van 4035 man, misschien wel het grootste dat onze stad in de XIVe eeuw te velde bracht, hoewel ze in 't geheel 7386 strijdende mannen telde.

Het zal onze lezers misschien verwonderen dat in dien tijd Engelsche handboogschutters aangeworven werden om de Gentsche krijgers, die schietwapens droegen, te versterken. Ons leger telde inderdaad enkel kruisboogschutters. De handboog, later het volkswapen bij uitstek, werd door de Gentenaars in den oorlog niet gebruikt. Het is slechts in den aanvang van de XVe eeuw dat Sint-Sebastiaansgilde te Gent is ontstaan, terwijl St.-Jorisgilde reeds in den aanvang der XIVe eeuw bestond. De Engelschen, daarentegen, waren bekend als voortreffelijke handboogschutters.

XVe eeuw. - De gebeurtenissen van de tweede helft der XVe eeuw zijn genoeg gekend. Nog in 1404 verklaren de schepenen "dat ze niet zinnens zijn zich te bemoeien met den oorlog tusschen de twee koningen" - van Frankrijk en van Engeland - en ze begeeren "te onderhandelen nopens de onzijdigheid van Vlaanderen en nopens den handel tusschen dit land en Engeland". Maar welhaast wordt de stad medegesleept in den strijd door den hertog van Burgondië. Ten jare 1436 verovert het Gentsch leger, op weg naar het beleg van Kales, het Kasteel van Mark en maakt 104 Engelschen van de bezetting krijgsgevangen. Men zendt ze naar Gent, waar ze worden opgesloten in een gebouw van 's Gravensteen, gelegen tusschen de Kapel en de Keuken, en dat in de volgende eeuwen den naam van "Engelsche Zaal" bleef behouden. Van dat gebouw zijn nog slechts gedeelten van muren bewaard gebleven. In het Archief zijn de naam en de voornaam van al die krijgsgevangenen te vinden, alsook het bedrag van hun rantsoen. Verschillende van hen waren gekwetst en vier stierven in 's Gravensteen.

Nadien had onze stad weinig betrekking met de Engelschen. Op het einde van de XVe eeuw nochtans, in 1474, verschafte Margareta van York, derde vrouw van Karel den Stoute, aan de Predikheeren het noodige kapitaal om een gedeelte van hun klooster te herbouwen en deed Engelsche bouwmeesters overkomen; wier werk gemakkelijk te herkennen is in hetgeen in Ouderbergen nog recht staat.

In de XVIIe eeuw komen een aantal Engelsche toneelgezelschappen te Gent spelen. Men vermeldt er reeds in 1604, dus ten tijde van Shakespeare (1564-1616). In 1624 komt de troep van John Grin, het volgende jaar die van Thomas Regiers. Ten jare 1663 is het de beurt van het gezelschap des konigs van Engeland, Karel II. Allen spelen voor de schepenen der stad op den Collatie-

zolder, dien men later de Arsenaalzaal heeft geheeten.

Het is ook in de XVIIe eeuw dat zich Engelsche geestelijken te Gent komen vestigen die, door de onverdraagzaamheid op godsdienstig gebied, uit hun land zijn gedreven: de Engelsche Jezuiten, wier klooster stond waar nu Sint-Jorisgesticht is op het Steendam, en de Engelsche Benedictijnessen, wier gebouwen deel uitmaken van de fabriek Feyerick. De geschiedenis van dit laatste klooster is in Engeland uitgegeven ten jare 1894.

Herinneren wij hier ook dat, in de XVIIe eeuw, met name in 1668, bij middel van het fonds Triest, de prachtige rood koperen kandelaars werden aangekocht, die het koor van onze hoofdkerk versieren. Die meesterstukken komen voort van het paleis des konings van Engeland, Karel I, dien Cromwell in 1649 deed onthoofden.

6 Juni 1695 had te Gent een heerlijke ontvangst plaats van Willem III, prins van Oranje en koning van Engeland, één der verbondenen tegen Frankrijk. Voorafgegaan door het stadsmuziek, omringd van het magistraat en de notabelen der stad, die witte flambeeuwen droegen werd hij door de bevlagde straten geleid tusschen een dubbele haag gevormd door de burgerwacht, en verbleef in het Prinsenhof, waarvan de muren waren bekleed met prachtige wandtapijten, vervaardigd door kunstwevers uit Oudenaarde geweken.

Eenige jaren nadien, in 1709, bieden de schepenen van Gent een kostelijk banket aan den Hertog van Marlborough, die te Kwaadrecht gelegerd was met prins Eugene, evenals hij bevelhebber van het leger der verbondenen. Het feestmaal had plaats in de Collegiezaal van de Staten van Vlaanderen, thans Commissiezaal. Gedurende het banket lieten zich 21 zangers en spelers hooren onder de leiding van Pieter Loeillet, een onzer beste muzikanten van dien tijd. Drie jaren nadien, 4 Mei 1712, bieden de schepenen in dezelfde zaal een even prachtig feestmaal aan den Hertog van Ormont, bevelhebber der Engelsche troepen, en 't is weer Pieter Loeillet, die er de violoncel speelt met veertien andere muzikanten.

Op het einde der XVIIIe eeuw schijnen onze geneesheren en natuurvorschers wetenschappelijke betrekkingen te hebben gehad met de Engelsche geleerden. Pas heeft dokter Jenner, in 1798, zijn uitvinding van de koepokinenting doen kennen, of de handige Gentsche heelmester Willem Demanet begeeft zich naar Engeland om de proeven van den grooten geleerde van bij te volgen. Bemerkt wel dat Frankrijk, welk ons land ingelijfd had, toen in oorlog was met Engeland. 7 September 1800 deed Demanet de eerste inenting hier te Gent. Stellen wij ook vast dat onze heelmester, die in 1782, een huis had doen bouwen in de Regnessestraat, in den prachtige trappaal, thans in ons Museum van Oudheden bewaard, een wit marmeren medaillon had doen lijsten van den heelmester, broeder Côme, dien men zegt Franschman te zijn, met een Engelsch opschrift.

Herinneren wij in enkele woorden dat, te Gent, in het Chartreuzenklooster, gedurende vijf maanden, het vredeverdrag tusschen Engeland en de Ver-

eenigde Staten van Amerika werd besproken en aldaar Vrede van Gent zou met luister gevierd zijn geworden, zoo de oorlog niet was uitbroken. Zeggen wij eindelijk dat generaal Wellington, de held van Waterloo, dikwijls onze stad bezocht. 8 April 1815 kwam hij de verdedigingswerken in oogenschouw nemen en stapte af in de Veldstraat in het huis Clemmen, thans eigendom van Mevr. Wed. Van der Haeghen, rechtover het hotel D'Hane Steenhuyze, waar koning Louis XVIII verbleef. "Louis die zweet", zooals de Gentenaars zeiden, en waarvan de Parijzenaars al zingende de afwezigheid betreurden: "Rendez-nous-notre père notre père de Gand!" (paire de gants).

A. VAN WERVEKE

PUZZEL 1992

Een brutale onverlaat durfde verleden jaar schrijven: "De opgave van dit jaar is de gemakkelijkste die ik reeds gezien heb." Zéér gevaarlijk, dergelijke uitlatingen aan het adres van onze Quizmaster! Ge kunt even goed een rode lap houden voor een stier die in een slechte bui is of in de muil van een tijger spuwen.

Van de reactie op deze gewilde provocatie kunt gij hieronder kennis nemen.

Waraan U wellicht nooit gedacht heeft, is dat de puzzel opgesteld wordt tijdens de zomer om hem tijdig te kunnen publiceren. De Gentse Fiesten werken altijd inspirerend en het is dan ook tijdens die periode dat onze kwies opgesteld wordt. Met een bonzend hoofd van de negermuziek, ritme en blues van de vorige avond beginnen we aan de vragen. En dat terwijl ze terug bij St.-Jacobs zingen van die madame die meer van een "end sossie" houdt. Ook wij leveren een zelfopoffering om traditie en cultuur in ere te houden en zitten terug met onze jaarlijkse diarree van de vetdruipe braadworsten. Dit zal de puzzelaars wellicht iets verlichten met de gedachte dat niet alleen zij met buikpijn zitten. Met een paar zingende muggen - beschreven door die Gentenaar Goetghebuer -, een verfrissende Afrikaanse fruitdrink, een ventilator en een goed functionerende ijskast gaan we van start. We houden het ook hier bij traditie en U mag weer de lettertjes gaan tellen om er de hoofdvraag mee te vormen. De ij telt voor één letter en bij de gevraagde namen nemen we voor afwisseling eerst de voor- en daarna de familienaam.

1) Van een paar kabaalmakende Hollanders, die onze stad bezetten, hoorde ik dat de Gentenaars hen regelmatig op hun praktijken wijzen als ze de grenzen te buiten gaan. Wat wil je, de Artevelders staan niet alleen bekend voor hun grote mond, maar weten tevens hun mannetje te staan. Dat wist men reeds in de gouden eeuw in Haarlem, waar de beroemde schilder Frans Hals een Gentenaar portretteerde met een kakebeen (Edinburgh), het satirische embleem van agressiviteit. Onder de gegraveerde kopie door Jan van de Velde staat van deze bandeloze Gentse intellectueel vermeld: "die stoute gast Wiens Kaekebeen elck een aen tast. Op niemant groot noch kleyn hij past Dies raecte in t werckhuis vast". We vragen de zesde letter van de familienaam van deze Gentenaar, die ook door Salomon de Bray afgebeeld werd met een kakebeen.

2) Toch moeten we bekennen dat de Hollanders veel goed gedaan hebben voor onze stad, men denke maar aan koning Willem. Ook op gebied van cultuur hebben ze hun steentje bijgedragen. Wist U zelfs dat Multatuli in augustus 1867 ter gelegenheid van een Nederlands Taal- en Letterkundig Congres 1300 arbeiders toesprak. We willen graag de tweede letter van deze plaats in Gent kennen waar deze toespraak gehouden werd.

3) De cultuur van deze feestvierende Noorderlingen wordt eerder beklemtoond door het veelvuldige drankgebruik en het minnespel. We mogen hier zonder meer de uil als symbool van de nachtelijke erotiek aanhalen. Dat dier treft men reeds vroegtijdig te Gent in de wereld van de horeca aan. Kent U de vierde letter van de auteur die de oudst bekende zilveren uilebeker te Gent vervaardigde?

4) We zouden de auteur van de brochure "Iets over de Hollandsche taal, noch voor, noch tegen" willen citeren. Wij zoeken de laatste letter van zijn naam. Daarbij zouden we ook zijn studie (1826) "Iets over het strafrecht in België" willen vermelden, die in 1835 uitgebreid werd onder de titel "Bijdragen tot de kennis van het oude strafrecht in Vlaanderen". Het is een aanval tegen onverdraagzaamheid en bijgeloof. Na het overzicht van het middeleeuws Germaanse recht, waarbij boetedoening en strafbedevaarten centraal staan, volgt een studie over heksen- en ketterprocessen. Belangrijk is zeker dat de authentieke stukken en vonnissen hierbij gepubliceerd zijn.

5) Niet iedereen was tevreden over de Nederlandse uitbundigheid en dit mag misschien gezien worden als een voortzetting van de op 7 december 1826 te Gent opgerichte katholieke krant tegen de Hollanders. In 1829 verscheen haar Nederlandse broertje "Den Vaderlander", maar na de Omwenteling werd de krant al spoedig omgedoopt tot "Le Journal des Flandres". Van haar oorspronkelijke titel - zonder het lidwoord "Le" - moeten we de zevende letter hebben.

6) Maar zo erg is het ook allemaal niet. Naast de Gentenaars houdt ook nog het stadsbestuur een oogje in het zeil. En als het nodig is zullen we zoals in den goeden ouden tijd een optocht houden met toeters en vaandels. Op onze blazoenen zullen we dan de letters aanbrengen zoals we lezen op het vaandel in het stadswapen dat we o.a. aantreffen op oud, Gents tin. Voor ons leest U de eerste letter van dit opschrift.

7) Ik hoop dat we later dit uitbundig vertier en vermaak kunnen uitleggen aan de Opperste Rechter. Maar ja, een mooi voorbeeld daarvan kunnen we nemen aan het in 1413 geschilderde Gentse Laatste Oordeel in het Stedelijk Museum van Diest. Eigenlijk gaat het hier juist maar om de tweede letter van de naam van de schilder, die het vervaardigde voor de Raad van Vlaanderen.

8) Allez, allez... we gaan hier toch politiek en godsdienst gescheiden houden, zoals we dit geleerd hebben van die Vlaamsgezinde Torhoutse dominicaan. Hij zelf werd echter hiervoor verbannen naar Ierland, maar in 1921 was hij terug in Vlaanderen en vestigde zich te Gent, waar hij - tegen de zin van de geestelijke overheid - het St.-Antoniusgenootschap wist tot bloei te brengen. In 1936 werd hem door de Vlaams-nationalisten een senatorszetel aangeboden, wat hij weigerde. Tijdens de oorlog verboden de Duitsers zijn "En Vlaanderen voor Christus" (1941). Bekend is hij door de publicaties "Aristocratie" (1929), "Schoonmenselijkheid" (1930-2) en "Geloofsafval in Vlaanderen" (1933). Toen hij in 1956 ter gelegenheid van zijn zeventigste verjaardag gehuldigd werd, hield de hogere geestelijkheid zich afzijdig. Hij stierf te Gent in 1964 en nu willen we nog juist de laatste letter van zijn naam vernemen.

9) Ook de mensen uit het hoge noorden waren aanwezig op de feesten. Eén van hen vroeg zelfs naar het grafmonument van Isabella van Oostenrijk, de Deense vorstin, wiens gebeente in 1885 overgebracht werd naar de kathedraal van Odense. Wat ons interesseert is de tweede letter van de naam van de ontwerper van dit gehavend praalgraf te Gent.

10) Uiteraard ontbraken de Japanners niet. Meestal waren zij uitgerust met foto toestellen en camera's. Maar kent U ook de tweede letter van de drukke straat, eertijds deeluitmakend van de boulevard, met in het midden een bevallig Japans tuintje of hof te Gent?

11) Ook de Gentenaars zijn steeds flinke reizigers geweest. Neem nu die heer van Axel, die in 1481 een uitstapje maakte naar Palestina, Syrië, Egypte, Arabië, Perzië, Tripoli, Tunis en Griekenland. Zijn reisbeschrijving werd gelukkig zeer nauwkeurig en kritisch opgetekend en zelfs in 1557 uitgegeven. In 1936 werd ze nogmaals herwerkt door A. Demaekere onder de titel

"Voyage naar den Lande van Belofte". Meestal wordt van deze wereldreiziger, van wiens naam we de tweede letter vragen, verkeerdelijk vermeld dat hij begraven werd te Zuiddorpe, waar zijn grootvader en overgrootvader hun praalgraven hadden, vervaardigd door de Gentenaars Jan II en III de Meyere. Deze grote reiziger overleed wel op het kasteel te Moure in Zuiddorpe, maar werd begraven in de kerk te Axel, waar zijn vader begraven lag en voor wie de Gentse beeldhouwer Hughe Goethals een graf maakte.

Wat nu gezongen?

Met de elf letters vormt men de naam van een Gents gebouw, dat niet lang bestaan heeft, maar dat nog elke Gentenaar kent. Alsof dit nog niet genoeg was, is het antwoord op de hoofdvraag eigenlijk de naam van de architect van dit verdwenen gebouw.

Ik hoop dat iedere puzzelaar samen met mij terug een blikje heeft geworpen op de feestvreugde. Sommige puzzelaars zullen wellicht weer schrijven "'t was weer muile vol", maar eigenlijk kwam dit door die Gentenaar met zijn kakebeen (alhoewel we er wel voor iets tussen zitten).

De feestelijke Quizmaster

BESCHERMLEDEN 1992

Edmond Cocquyt (3200)
Dr. Roland Marlier (2000)
Louis Peeters (2000)
Georges Delorie (2000)
Roger Dekeyser (2000)
Marcel Van den Kerchove (2000)
Solange De Stoop (2000)
Mw Charles Van de Putte (1500)
Willy Van Mossevelde (1500)
Dr. Eric Salminen (1400)
Walter Abbenbroek (1100)
André Mortier
Paul Hebbelynck
Walter Claeys
Dr. Charles Vuylsteke
Louis Devloo

Georges Walraedt
W. Devogelaere
Louis De Meyer
Guy Baert
Prof. Dr. Eric Van de Velde
Jean Tytgat
Gaston De Smet
Alice Dynoodt
Charles Dael
Guy Herckenrath
Edgard Praet
André De Somville
Dr. Philippe Verjans
Freddy Hoste
Dr. Eric Veys
John Leten

Philippe Proost
Louis Daens
Robert Verspeeten
Christian Scheiris
Henri Brasseur
Paul Van de Voorde
Jozef De Maertelaere
Valerie Godu
Diane Van der Haeghen
Charles Van Hecke
Lucien De Temmerman
Gilbert Delaruelle
J.-P. Peckstadt
Alexis Janssens
Dr. André Maenhout
Michel Noppe

Leon Martens
Robert De Kezel
Jacques Vermeulen
Philippe Hebbelynck
Albert Preys
Guy Versmessen
Ferdinand Handovsky
Mw Van Quickelberge
Jean Bertrand
Pierre Hebbelynck
Piet Van Eeckhaut
Jacques Monsaert
Prof. Dr. Guy Schrans
Daniël Uyttendaele
Philippe Kreps

STEUNENDE LEDEN 1992

Bernard Cruyt (800)
Ernest Pynaet (800)
Joseph Roosen (800)
A.J. Impens (800)
Freddy Van Vlaenderen (800)
Frank Meert (800)
Dr. Philippe Driège (800)
Ir. Gustave Veeckman (750)
Felix Waldack (750)
Yvan Piqué (700)
Jean-Pierre Quintyn
Mw van Dijk-Vanhooren
Jules Berlo
B. van der Schelden
Jules Waeri
Joseph Pâquet
Dr. Gontran Steyaert
Roger Spilthoorn
Karel Ossieur
Luc Devriese
Fernand Van Quaquebeke
Diane Sarteel
Pierre Tytgat

René Rodrigues
Fernand De Coninck
Dr. Thierry Goetghebuer
Richard Coppieters
Albert Ylen
Marcel De Preter
Prof. Dr. Sander Evrard
Roger Moreau
Adolf Bucqué
Mw Steels-De Visschere
Roger Verbeken
Fernand Goethals
Leopold Verhoene
Roger De Buyst
Huguette Demeyer
Mw Callebaut-De Broe
Jean Libbrecht
Dr. Henri Duquesne
Frank Ödberg
Norbert Verhasselt
Armand Blondeel
Raoul Hofman
André Vandeleene

Frans Vervenne
Alain Schollaert
Guy De Grootte
Dr. Adhémar De Wulf
Adolf De Lantsheere
Gilbert Gassée
Jacques De Vriendt
André De Cuyper
Dr. Charles Annez
Jan De Vleeschouwer
Georges Thysbaert
Mw Minnebo-De Munck
Marcel Coucke
Christian Willemot
Luc Glibert
Gilbert Lodrigo
Yvonne Hutsebaut
Joannes Ruytinx
Georges Broget
Elodie Moerdijk
Marc Stepman
Guy Kint
Robert Lybaert
Pierre Vanderhaeghen (Nr. 1997)
Gilbert Pauwels
Roland Van Ranst
Mw Van Gansbeke-Evrard
Anne Cocriamont
Dr. Roland Heughebaert
Arie Parlevliet
Bert Destoop
Luc Van Melle
E.B. Antoine Schepkens
Robert Waeri
Z.E.H. Peter Schmidt
Mw Clément-Van de Wynckel
Marc Coucke
Dr. Jean-Pierre Padt
Gustave Vanderlinden
Hubert Van Hoorde
Henri Claeys
Georges Rogge
John Van Hulle

Willy Steyaert
Laurent Claeys
Amedee Velleman
Denny Baete
Prof. Dr. A. Comhaire
Dries Acke
Marie-Louise Bleyn
Pierre Geernaert
Raoul Buysse
Mw Mortier-Haesert
A. Van de Velde
Jean-Pierre Van der Stock
André Deproost
Mark Rummens
Oscar De Somville
Firmin Andries
Fernand Beke
Guy Deseyn
Alfred Roose
Herman Hollanders
Maurice Labijn
Erik Vandenbroele
Robert De Brauwer
Mw De Roubaix-De Leye
Mw Broekaert-Blondeel
Mw Colpaert-De Maeseneire
Prof. Em. Dr. Pieter Braeckman
André Michiels
Etienne Dekoning
Robert Devreese
Gerald Mc Hugh
Suzanne Vander Gracht
Ir. Johan Cornelis
Etienne Verschraegen
Maurice Himschoot
Monique De Jonghe
Fernand De Rockere
Pierre Vanderhaeghen (Nr. 1150)
Albert Braeckman
Fernand Verheggen
Marc Van Hauwermeiren
Roland Rombaut
Jacques Huys

Lucien De Reu
José De Boose
Gustaaf Van Audenhove
Jean Steenbrugge
Christiane Van der Meulen
Aldo Bruderlin
Richard Caese
Mw De Reuse-Claeys
Jean-Marie Marchand
Jacques Cambier
Roger De Vocht
G. Schauvliege
Paul Eeckhout
René Geeroms
Cesar Block
Robert Van den Borre
Mw Pitton-Van Geluwe
E.B. René Stockman
Raoul Putman
Willem Van de Velde
Etienne De Clercq
Mw André Dua
Lucien Casteels
Luc Matthijs
Robert De Rudder
Henri Bracke
Jean Dhaene
Guy Beyaert
Maria Van Beylen
Eric De Buck

Frans Dietens
Madeleine Criel
Martine Van Mieghem
Marie-Louise Geeroms
Ltn. Gen. b.d. Maurice Deneve
Dr. Carlos Metdepenninghen
Pieter Spanoghe
Charles Pierre
Ir. Georges Lammens
Prof. Dr. Eric Lacroix
Prof. Dr. André Kint
Serge Pauwels
Suzanne Hiernaux
Paul Mauquoy
Hubert Wieers
Camiel Andries
Leopold Geerinckx
Eugène Uytterhaeghe
Guy Carton
Georges Neslany
Marc Vandegehuchte
Roger Vandenhaute
Paul De Groote
Dr. Daniël Sabbe
Anne Devloo
Jean-François Peeters
Pierre Ryckaert
J. Van de Calseyde
Kamiel Van Acker

STEUNFONDS 1992

600 - Jacobs O.

500 - Collumbien H.

300 - Jurdan J.

150 - Peeters D.

100 - De Pauw A. - De Smet T. - Steenbrugge A. - Boes J. - Mw De Bouck J.
- Drubbel R. - Van Ooteghem H. - Jacques J. - Elderweirt L. - Eeckhout
J. - Mw Wauters-D'haen - Rosseel - Fortie G. - De Rammelaere L. -
Lekens L. - Mw Kluyskens-De Potter - Mw Schoorens Y. - Mw Keppens-
Dentandt - Bauwens Fr. - Leclercq M. - Ongena L. - Lataer J. - Mw De

Koninck Y. - Wallaert M. - Mw Berglund-De Feyter - De Maertelaere G.
 - Mw Bontinck-Bernaert - Segers W. - Mw De Lombaert-Duslier - Mw
 Dilewyns-Acke - De Bruyne G. - Van Bossele L. - Van Brusselen E. -
 Delva J. - Mw Hofman-De Vleeschouwer - Sint-Lukasklooster - Mertens
 A. - Degryse K. - Van Bockstaele R. - Delanotte A. - Labout A. - Rowan
 L. - Mw De Keyser-Verleye - Vandenberghe J. - Trivier L. - Dr. Depoorter
 H. - Van de Wege J. - Roose J.-P. - Verrept St. - Mw Vanacker M. -
 Letellier M. - Mahy J. - Mortier P. - Van der Maelen Fr. - Thissen J. -
 Moens Chr. - Mej. Van Durme E. - Van den Bogaerde E - Kluyskens Ph.

50 - Hoste L. - De Vlieger M.

45 - De Winter R.

40 - Schrans G.

Toelage Provincie 1990 - 17.141

GENSCHEN WOORDE EN UITDRUKKINGEN

Deel VIII

*Raak, raak,
 nen twiedekker!*

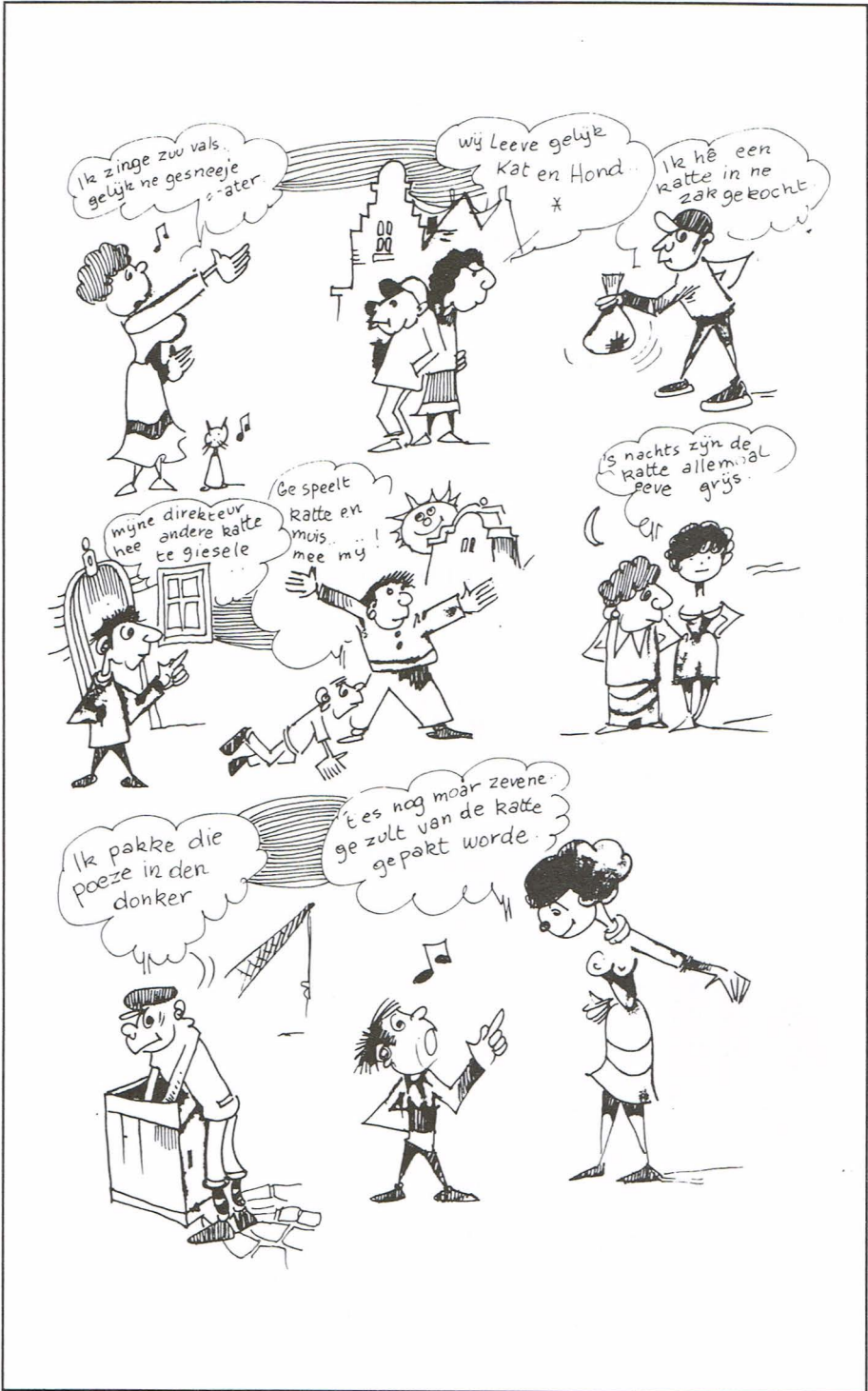

Ik zinge zuu vals gelijk ne gesneeje koater

Syn.: "Vals zinge; ze zing zuu vals of een katte (ne koater)": de toon niet kunnen houden; vals zingen.

Wij leven gelijk kat en hond

Syn.: "Wij doen de katte in d'arlose danse; ze komen overien gelijk katten en muizen": steeds echtelijke ruzie hebben. Wordt ook toegepast op geliefden. Zeer onenig leven. Ook: "De liefde der katten begint mee vechten" (Kluchtige Gentenaar, 61, 1713) of "De kat zit mee haer gat naer 'tvier, Ick vrees tempeest en onplaisier." (Hemelmaanden, januari 1730).

Ik hê een katte in ne zak gekocht

Syn.: "k Hê 't zitte gelijk Dok's katte": teleurgesteld zijn doordat men lelijk bedrogen is. Iets kopen dat men niet eerst gezien heeft.

Mijnen directeur hee andere katten te gieselen

Mijn directeur trekt zich van de hele zaak weinig aan, hij heeft wel andere problemen om handen.

Ge speelt kat en muis mee mij

"Kat en muis" is een loopspel voor kinderen. In "Spelen mijner jeugd" beschrijft Lodewijk Lievevrouw het spel als "Katje achter 't muizeke".

"De spelers staan in een kring; twee zijn aangeduid om te lopen. De ene is kat, de andere muis.

Zij lopen door de spelers heen, die een weinig van elkander geplaatst zijn; de muis kruipt er door, gevolgd door de kat. Wanneer de muis aangeslagen is, worden kat en muis door andere spelers vervangen. Onder het spel zingen zij: 't Katje kan de muis niet krijgen." (p. 80, 1952).

's Nachts zijn de katte allemoal eeve grijs

Bij avond of bij nacht zijn alle katjes grauw. In de duisternis kan men over de schoonheid van meisjes of vrouwen niet oordelen.

Ik pakke die poeze in den donker

Zie tekst bij plaat 37: "Diene Charel zoe de katte in den donker pakke".

't es nog moar zevene, ge zult van de katte gepakt worde

Syn.: "Veugelkes die zuu vroeg zijnge worde van de katte gepakt": Je bent er nog te jong, te klein voor, het is er nog te vroeg voor.

VRAAG EN ANTWOORD

Op de vraag van de Heer **Jean Bertrand** (Gh. T. 1992 - Nr. 4 - p. 256) kregen wij het volgende antwoord van de Heer **G. Vander Brugge**:

"Jean VAN DER SCHELDEN. °11-7-1823. Beroep: drukker.

Adres: Schoolkaai 18.

Joseph BERTRAND. °Gent 19-3-1843. Beroep: brouwer.

Adres: Schoolkaai 6.

Joseph BERTRAND. °Gent 7-12-1843. Beroep: brouwer.

Adres: rue d'Anvers 64. (Dampoortstraat).

In die tijd had bijna iedere straat (of herberg) zijn eigen brouwerij. Zo was er in die buurt een brouwerij in de Vredestraat 21, in de Ham 9, 2 of 3 brouwerijen op het Steendam (rue Saint-Georges).

Denkelijk is er een samensmelting geweest, wat later de brouwerij EXCELSIOR geworden is.

Tussen de Dampoortstraat en de Voorhoutkaai zijn er geen sporen van gebouwen te zien die zouden verwijzen naar een brouwerij, wel op de Schoolkaai (voorbij de school) is er een gebouw met binnenkoer en gebouwen errond die in die richting zouden kunnen wijzen."

De Heer **Paul Huys** meldt ons dat, ingevolge zijn oproep in Gh.T. 1991 - Nr. 6. - p. 374, de portretten 1 en 4 teruggevonden zijn. De andere twee (van Bernard Dobbelaere-Hulin en Lud. Greg. van de Poele) nog niet. Hij doet andermaal een beroep op onze lezers voor het terugvinden van een ander "Picqué-portret", nl. dat van de Gentse burgemeester J. Minne-Barth, geschilderd in 1846(?), Jean-Baptiste Minne (1796- 1851) was burgemeester van

Gent van 1836 tot 1840. Pas in 1846 liet hij zich in burgemeestersuniform portretteren (zie afbeelding hierbij).

Het portret behoort toe aan de Koninklijke Akademie voor Schone Kunsten van Gent, maar is daar momenteel in de verzameling niet meer te vinden. Waar bevindt het zich nu? Het werd in 1939 aan de Stad Deinze in bruikleen gegeven voor een Charles Picqué-tentoonstelling aldaar. In 1939 was het dus nog in de Akademie.

Wie weet waar het schilderij is, gelieve dit te melden aan de redactie van Gh.T. of rechtstreeks aan de vraagsteller: P. Huys, Drongenstationstraat 90 te 9031 Gent-Drongen. Tel.: 091/26.54.53.

Ook andere informatie over Picqué-schilderijen in privé-bezit is welkom. Diskretie vanzelfsprekend verzekerd.

Op de vraag van de Heer **Eddy Levis** (Gh.T. 1992 - Nr. 4 - p. 257) ontvingen wij de volgende reactie van de Heer **Arthur De Decker**:

"In "Vlaamse Stam", Jg. 7, 1971, p. 49-52-90-95 verscheen een genealogie betreffende de afstamming van Felix Josephus de Hemptinne en Henrica Lousbergs. Betreffende de familie de Kerchove de Denterghem staat er een stamboom in de "Handelingen van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent", Jg. 1975, p. 115.

De Heer **Roger De Vocht** zoekt in verband met een studie inlichtingen over de kunstschilder

ANDRE BENOIT NAPOLEON RINSKOPF

geboren te Gentbrugge op 14.05.1914 en er overleden op 30.11.1970

zoon van

BENOIT ROBERT RINSKOPF (1884-1934), Nijveraar, Ingenieur, Burge-meester

en

MARIE ELISABETH ERNESTINE DE CLERCQ

geboren te Antwerpen op 12.3.1880 en overleden te Gentbrugge op 29.2.1968

Vraag van de Heer **Hugo Collumbien**: "Willem Wenemaer sneuvelde in 1325 bij de Rekelingenbrug in Deinze. Fris laat dit gebeuren op 21 juli, Pierre Kluyskens spreekt van 5 juli en nog andere bronnen citeren 15 juli. Kent iemand onder onze lezers de exacte datum?"

De Heer **René Pattyn** (Willebroek) vond in de niet nader gedateerde krant "Morgenblad van Gent" (1886) een artikeltje onder de titel "Verdrukking van Weduwen en Weezen. 3x Wraakroepende zonde" waarin de dood van de Vinderhoutse hoofdonderwijzer Constant Pattyn (febr. 1886) wordt verhaald, en de daarop volgende politieke strijd voor de opvolging van het mandaat van hoofdonderwijzer in de gemeenteschool. Constants broer, Pieter, die als

onderwijzer in de disponibiteit voorlopig het werk van zijn broer overgenomen had, werd blijkens tussenkost van de pastoor van Vinderhoute niet gekozen als nieuwe onderwijzer; de post ging naar iemand die zich verdienstelijk had gemaakt in de katholieke fanfare van Oostwinkel. De familie Pattyn verliet kort daarop de gemeente Vinderhoute. De Heer Pattyn vraagt of er meer gegevens bekend zijn over de schoolstrijd te Vinderhoute en over de benoemingsperikelen van een nieuwe onderwijzer na het overlijden van Constant Pattyn?

LEZERS SCHRIJVEN ONS

In verband met de Herrystraat is de Heer **G. Van der Brugge** enkele Herry's tegengekomen, namelijk:

Georges Herry. °Gent 2-7-1851. Coupure 43. Eigenaar (Boucle St-Blaise).

Leon Herry. °Gent 23-1-1855. Rue Courte du Marais 22.

Op St-Denijs-Westrem woonde een Herry op een kasteel dat uitgaf op het Gemeenteplein. Hij was vóór 14-18 verbonden met de paardekoersen op St-Denijs en was ook burgemeester.

Een dochter huwde met Van Acker (Textiel-Destelbergen).

Een dochter huwde met Harold Leirens (Manila).

Een dochter huwde met Baron Dufour (Brepols-Turnhout).

Tegen de muur van de kerk van Mariakerke is een grafsteen van de familie Herry.

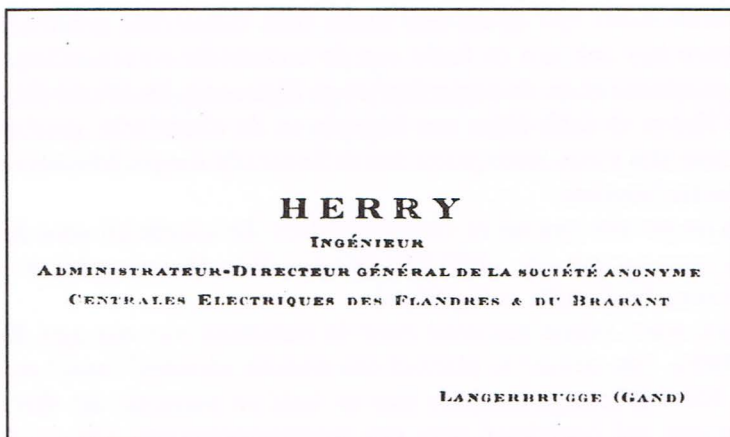
Na de brief van de Heer Van der Brugge kwamen er nog verschillende reacties binnen:

De Heer **Arthur De Decker** vindt dat het interessant zou zijn te achterhalen wanneer deze straat aangelegd werd en wie het initiatief nam tot de aanleg van het tuindorp "Herryville" aldaar.

De Heer **Armand Willems** signaleert dat een oude stafid van E.B.E.S. die de Heer Herry persoonlijk gekend heeft, nl. de Heer H. Florin, nog in leven is en dat hij momenteel verblijft in Residentie "Militza", een seniorie te Oostakker. Het verlossende woord kwam uiteindelijk van Mevrouw **Diane Sarteel**, de dochter van de bekende Gentse beeldhouwer Leon Sarteel. Zij weet te vertellen dat de voornaam van Heer Herry **Leopold** is.

Dit heeft zij uit een publicatie die uitgegeven werd bij het 70-jarig bestaan van E.B.E.S. door A. De Cuyper waarin Leopold Herry als eerste directeur vermeld staat.

Overigens, zegt Mevrouw Sarteel, herinnerde mijn vader zich de Heer Herry

als een bijzonder vriendelijke en minzame man voor wie hij ten andere een grote bewondering koesterde. Hij was in zijn milieu een buitenbeentje en heeft op sociaal gebied heel wat voor zijn personeel verwezenlijkt.

Mevrouw Sarteel bezit nog een visitekaartje van de Heer Herry met de vermelding "Herry. Ingénieur. Administrateur-Directeur Général de la S.A. Centrales électriques des Flandres et du Brabant. Langerbrugge Gand." waarop Leon Sarteel op de achterzijde de prijs (10.000 fr.) van het door Leopold Herry gekochte beeld "Ontluiken" of "Zonneminne" genoteerd had.

Nog bijkomende inlichtingen over de Heer Herry ontvingen wij van de Heer **Eddy Levis**.

Uit "De Gentenaar" van (vermoedelijk) 1989, het artikel: "70 jaar Langerbrugge. Centrale toont industriële archeologie".

"GENT - Ter gelegenheid van het 70-jarig bestaan van de electriciteitscentrale van Langerbrugge heeft EBES een rijk geïllustreerde brochure uitgegeven over de geschiedenis van deze pionier-centrale, samengesteld door directeur André De Cuyper. Ter zelfder tijd viert men in Langerbrugge het 25-jarig meedraaien van groep 19, die in september reeds een productie van 20 miljard kwh achter de rug had.

De opgang van de electriciteit begon rond de eeuwwisseling. Toen vatten ook enkele Gentse industrieëlen en bankiers het plan op om in Gent een centrale te bouwen, doch ze zagen daar van af omdat het Gentse stadsbestuur een andere oplossing verkoos. Tien jaar later werd dit project herwerkt en stichtten de heren de n.v. "Centrales Electriques des Flandres" (1911) om het ontluikende industriegebied langs het kanaal Gent-Terneuzen binnen een straal van 25 km van verlichting en drijfkracht te voorzien. Aanvankelijk kocht de CEF haar electriciteit bij de staande lokale maatschappijtjes, doch in 1914 kwam in Langerbrugge een gloednieuwe centrale klaar.

Deze centrale heeft niet alleen een flinke brok industriële geschiedenis te bieden, doch ligt ook aan de basis van de industriële ontwikkeling van de Gentse kanaalzone (o.m. de papierfabriek en Sadacem). **De eerste directeur, Leopold Herry** is zelfs bijna een legende in de elektrische geschiedenis. Alleen waren zijn visies soms groter dan de financiële mogelijkheden (of durf) van de aandeelhouders.

Zijn centrale bevatte van bij de start innovaties. Zo zorgde hij voor de eerste turbo-alternatoren van elk 2.000 kW en voor waterzuivering bij de stoomproductie (om de corrosie te beperken).

De centrale werd vooral beroemd door de installatie van een zgn. Bensonketel in 1931, "en crevant le plafond des normes admises" (zoals men toen schreef). Deze krachtige machine was zo licht en compact dat **Herry** zelf beweerde dat hij bruikbaar was om ruimtevaartuigen aan te drijven. Directeur **Herry** maakte zich ook geliefd door de bouw van een tuindorp achter de centrale ten behoeve van het personeel en de oprichting van een wielerveding voor de wielervrienden van de centrale." (...)

Van Mevrouw **Denise Hebbelinck** ontvingen wij het volgend schrijven:

"De Geschiedenis van de Papeterie Anglaise" in Nr. 3 was een aangename verrassing. Hopelijk volgen nog verhalen van de kleurrijke handelaars van onze stad (Llabrès, Daskalides, Fritz, Bloch en nog meer).

Mag ik zo vrij zijn een kleine correctie aan te brengen op blz. 135 bij de mededeling van dhr. J. Fordeyn? De letterschilder was Robert Van de Vivere die op de Kortrijksestraat woonde over het Kapelleke Schreiboorn. Zijn specialiteit was "Anglaise" letters en goudblad. Een zoon is nu ook publiciteitsschilder. Robert Douglas was een gekend figuur die zijn naam koos naar de toenmalige beroemde filmster Douglas Fairbanks. Misschien wordt ook eens zijn verhaal geschreven, enkele jaren geleden verscheen een uitvoerig artikel in een van de plaatselijke kranten."

BIBLIOGRAFIE

De Koning Boudewijnstichting en het Gemeentekrediet hebben het gelukkig initiatief genomen een reeks monografieën uit te geven waarin telkens een bekend monument centraal staat. Deze serie kreeg de naam mee "Monumenten 'Be'Leven".

Het onderwerp wordt telkens behandeld op een verantwoorde wetenschappelijke manier, maar toch zó dat het volledig toegankelijk blijft voor het groot publiek.

Onlangs verscheen in deze reeks "Omtrent het Gravensteen in Gent".

Deze uitgebreide, 64 bladzijden tellende monografie van formaat 28 x 21 cm. waarvan de tekst opgesteld werd door Geert Van Doorne, zal zeker welkom zijn bij deze die geïnteresseerd zijn in de geschiedenis van onze stad. De gegevens over een van onze waardevolste monumenten die zo wat overal verspreid lagen, werden nu gebundeld.

De meer dan 70 afbeeldingen, waarvan de meesten in kleur, verhogen de aantrekkelijkheid van deze uitgave.

Deze monografie kost 490 fr. en is te bekomen in het Gravensteen, bij de Dienst Monumentenzorg en Stadsarcheologie in de Onderstraat 20 en in al de lokale agentschappen van het Gemeentekrediet.

Goed nieuws voor de minnaars van het Gents schoon: het 3e kunstboek van Gaston De Smet is enkele dagen geleden verschenen.

Moeten wij Gaston De Smet nog voorstellen aan onze lezers? Wij geloven het niet. Het is immers deze geboren Gentenaar die na een succesvolle carrière als tekenleraar aan het St-Lukasinstituut van Brussel en Directeur van de Kunst-academie van Hamme, niet op zijn lauweren is gaan rusten, maar het gelukkig idee opgevat heeft, niet alleen ons rijk monumentenbezit, maar ook al de schilderachtige hoekjes en typische Gentse tafereeltjes op een kunstvolle manier op papier te vereeuwigen.

Wie herinnert zich niet zijn eerste boek "Op Gent geraak ik nooit uitgekeken"? En, 2 jaar geleden, "Gent, Onbekende Rijkdom" waarin de voor velen onbekende pracht van onze oude abdijen duidelijk werd aangetoond? Deze keer, steeds met zijn magisch potlood, heeft hij zich vol overgave geworpen op de Gentse markten en hun omgeving: Vrijdagmarkt, Vogelmarkt, Bloemenmarkt, Oude Beestenmarkt, Prondelmarkt, Paardenmarkt, Ajuintjesmarkt, Folkloremarkt in Drongen, enz.

Het is weer een waardevol document geworden dat iedere echte Gentenaar graag zal bezitten. Bij iedere tekening is er een tekst die opgesteld werd door René De Herdt, wat ook al een garantie is voor degelijkheid.

Zoals de vorige kunstboeken, keurig gedrukt door Snoeck-Ducaju.
Formaat: 28x25 cm. 136 bladzijden. Prijs: 900 fr.

Wie niet treuzelt kan nog tot 27 november de tentoonstelling die dit boek gewijd is bezoeken in de Generale Bank op de Kouter.

Eventueel bijkomende inlichtingen over het boek kunnen bekomen worden bij de auteur op het telefoonnummer: 31.05.72.

En nog iets, een primeur, maar ge moogt het voortvertellen: Gaston De Smet is al een hele tijd bezig met de samenstelling van een 4e kunstboek dat volledig zal gewijd zijn aan het uniek Hotel Vanden Meersche. Wij hebben er al een hele reeks tekeningen van gezien: het wordt iets fantas-tisch.

Onlangs verscheen een prachtig, vooral kijkboek, getiteld "**Museum voor Sierkunst Gent**". Het werd uitgegeven door het Gemeentekrediet en - zoals wij dat gewoon zijn - bijzonder verzorgd gedrukt door Snoeck-Ducaju.

Formaat: 28 x 21 cm. - 178 bladzijden vol met meer dan 140 prachtige kleurenfoto's. Hebben wij slecht gekeken? Nergens hebben wij de naam gevonden van de fotograaf. Dat was anders wel het vermelden waard.

De collectie werd ondergebracht in 2 delen: de "18e eeuw" en de "19e en 20e eeuw". Opmerkelijk is wel de grote lacune in de 19e eeuw. Wat wij daarin te zien krijgen dateert uit de allereerste jaren van de 19e eeuw, maar de periode van 1800 tot 1880 schijnt niet te bestaan.

Het meest genietbare is het eerste deel, maar naarmate men vordert en terecht komt in onze hedendaagse tijd, wordt het duidelijk dat ook de sierkunst er niet erg op vooruit is gegaan. In het laatste deel staan er enkele voorwerpen die representatief zijn voor de slechte smaak van ten onrecht verheerlijkte ontwerpers.

Dat belet niet dat wegens het prachtig eerste gedeelte het boek zijn prijs van 650 fr. waard is.

Te bekomen in het Museum voor Sierkunst en bij de Drukkerij Snoeck-Ducaju en Zoon - Begijnhoflaan 464 te Gent.

H.C.

GENTSE LIEDJES

Op 25 augustus 1877 dichtte Karelke Waeri het volgende liedje

TONE DE KNECHT

Lest lag er ne knecht op sterven,
Tone dat was zijnen naam;
Die gedurende zijn leven,
Geen minuutje rust bekwam.
Hoor eens vriendje sprak de paster
Gij gaat straks zoals ik merk,
D'eeuwge zaligheid genieten,
En daar is 't gedaan met 't werk.

Zwijg, Mijnheere, sprak nu Tone,
'k Zit er ook al mee in pijn,
'k Ben voor 't ongeluk geboren,
't Zal hierboven 't zelfde zijn;
Ja, mij dunkt, ik hoor z' al roepen:
Tone deelt de rijstpap uit,
Tone steekt de kinders slapen,
Tone blaast de zon maar uit.

Tone toe de beddens maken,
En gaan vult ne keer den bak,
Van uwen patroon zijn verken,
En den bok van Isaäk.
Geeft den hond van St-Rochus,
Maar wat eten, d'arme beest,
En gaan haalt wat duivenboonen,
Tone, voor den Heiligen Geest.

Tone, gauw, zit niet te geeuwen,
Of ge vliegt nog in den bak.
Laat het maar een beetje sneeuwen,
Kijkt in Snoeck zijn Almanak,
Wat voor weere dat 't moet maken,
Ziet maar goed wat dat er staat;
Want dat w'een keer moesten missen,
Snoeck en waar niet weinig kwaad.

Tone toe, omsteekt den oven,
Van Judocus en Lucie,
Wascht een beetje de vuile hemdens,
Van onz'heilige Pelagie.
Zoekt een beetje oude schoenen,
Voor den heiligen Crispijn;
En de luizen van St-Laber,
Moeten nog gevangen zijn.

Tone ge moet eten halen,
Voor den hert van St-Hubert,
Keert algauwe de culotte,
Van den koning Dagobert.
Tone leg ne keer de krullen,
Van Marie Madeleine heur haar,
En gaan wascht ne keer de billen,
Van de vrouw van Putifar.

Tone doe de smis ontsteken,
Van den grooten St-Eloi,
Helpt een beetje kolen dragen,
Met den heiligen Benoit,
Accordeert algauwe d'harpe,
Van Sinte-Cecilia.
En gaan kust de relikwie,
Van Zuster Anastasia.

Tone ge moet zakken plakken.
Sint-Niklaas gaat op zijn r e;
Maar zijn ezel wil niet loopen,
Tone steekt een beetje mee;
Tone pompt een beetje water,
Sinte-No e ligt zat,
En gaan haalt een versche keerse,
Voor Sinte-Justine-Agathe.

Tone 'k hoor iets aan de deure,
Kijk ne keer wie dat er klopt,
Maar geen paster in te laten,
Dat hij naar den duivel loopt.
Tone snijd een beetje d'haren,
Van Samson en Absolon,
En coiffeert eens al de wijven,
Van den koning Salomon.

Tone spoel 'ne keer de sponse,
Van Sinte-Perpetua,
Repareer 'ne keer den doek,
Van d'heilige Veronika.
Ga bij Mozes om te leeren,
Water tappen uit een rots,
Past een beetje op de ... ruste,
Van onz'heil'ge moeder Gods.

Tone ge moet wierook branden,
Voor d'aanbidding van het lam,
En ga raisonneert een beetje,
Met den Ezel van Balaam.
Tone toe de morgensterre,
Ligt nog altijd in den hoek,
En ga zet ne nieuwe lap,
Op Sinte-Lazarus zijn broek.

Ja 't zal geestig zijn om 't hooren:
Tone maakt een beetje wind.
Smijt maar 't regenwater buiten,
Die g'in al de potten vindt.
Tone toe omsteekt de weerlicht,
Mêe een beetje donder bij,
En zoo zal er ook hierboven,
Nooit geen ruste zijn voor mij.

WAT DENKEN VREEMDELINGEN VAN GENT?

De Engelse schrijver William Thackeray (1811-1863) bracht in 1840 een bezoek aan onze stad en had het goed idee zijn indrukken neer te pennen. Alles wat hij schrijft is niet even vleidend voor ons, maar hij schijnt wel zeer onder de indruk gekomen te zijn van het Klein Begijnhof. Wij laten hier zijn impressies daaromtrent volgen.

Het Klein Begijnhof is een van de grootste bezienswaardigheden van Europa. Aan de rand van de stad Gent staat een oude stenen poort die de stad als het ware afsluit; maar daarachter krijgt je een allermooist gezicht: een oud vrouwtje, helemaal in het zwart en met een witte kap, zit voor de portierswoning over haar boek gebogen; voor je staat een rode kerk met een hoog dak en grillige

Vlaamse pinakels; en rond die kerk staan rijen en rijen huisjes, de bizarste, de mooiste, de keurigste huisjes die je je kunt voorstellen (zelfs een poppenhuisje is nauwelijks kleiner en mooier). Smalle steegjes, met zowel links als rechts die kleine woninkjes; en voor elk huisje een tuintje met enkele kleine groene plantjes of stokrozen; en elk huisje heeft een poortje, met daarop, of toch in de buurt, een afbeelding of een eigenaardig gebeeldhouwde versiering; en een naam, niet die van het begijntje dat er woont, maar van de heilige aan wie haar woonst is toegewijd: Sint-Stevenshuis, Sint-Donatushuis, Engelenconvent enzovoorts. Oude, zwartgeklede dames kuieren hier en daar door de steegjes en maken voor de vreemde bezoeker een revérence als hij in het voorbijgaan zijn hoed afneemt. Nergens anders bieden oude vrouwtjes en huisjes zulke keurige tafereeltjes. Ik gluurde even binnen in een kamertje of twee, waarvan de ramen open stonden om de weldoende avondzon binnen te laten, en ik zag bedjes, kraakzindelijk en glad, een paar ouderwetse stoelen, en kleine prenten van geliefkoosde heiligen die de vlekkeloze witte muren sierden. Bij het poortje van hun huisje kon je de vrouwtjes in een vinnig en vrolijk taaltje horen snateren; met veel moeite, loerend van achter muurtjes, en starend naar de kerk, alsof ik die wilde tekenen, kreeg ik het toch gedaan om van een paar van hen een schets te maken.

Maar hoe wit moet het papier niet zijn om de witheid van hun linnen weer te geven, en hoe zwart de inkt die de glans van hun kleed en schoenen recht kan doen. Om de magere benen van beide vrouwtjes zaten nauwsluitende kousen; en ik stel me voor dat ze in de hemel net zo goed gediend zijn met dat soort dracht als met die van de norske blotevoetenpater die ik kort daarvoor had zien voorbijgaan. De blik en de kleding van die man deden me huiveren. Zijn grote rode voeten zaten geprangd in schoenen met open teen, een soort compromis tussen schoen en sandaal. Ik had hem even voordien al, samen met andere broeders, bij de dominicanerkerk gezien; er werd daar een mis gezongen, en de zijbeuk was afgezet met oranjeboompjes, vlaggen en banieren.

Je wordt bijna ziek van die kerken en hun afschuwelijk vertoon van gefolterde lichamen, die je aan de wand van elke kapel kunt zien. In die kerk waar we die ochtend waren binnengegaan, zagen we wat ze daar de Calvarieberg noemen: een afschuwelijk ijzingwekkend beeld van Christus in een graf, levensgroot, en met de vale kleur van de dood; gapende rode wonden op het lichaam en rond de wenkbrauwen: genoeg om iemand ziek te maken, en alleen maar goed om de toeschouwer te schokken. De Heilige Maagd wordt gewoonlijk afgebeeld met een dozijn zwaarden in haar hart; je wordt voortdurend met je neus op de bloedende hals van de onthoofde Johannes de Doper gedrukt. Bij de poort van de kathedraal was een winkeltje met religieuze souvenirs van papiermaché; het gros van die beeldjes en reliëfs zag er al even ijzingwekkend uit: zo was er bijvoorbeeld een hart met een gapende wonde, waaruit een dubbele rij grote bloeddruppels sijpelde; er zaten ook nagels en een mes in; en er bovenop prijkte de doornenkroon. Je kunt het niet erger bedenken. Diezelfde

sombere geest die hier een religie van maakte, en die op de mens inwerkte met het allergemeenste wapen, angst, bracht de natuurlijke gevoelens van de mens in verwarring om zo zijn macht in stand te houden, dwong lieve vrouwen in eenzame, meedogenloze kloosters, bracht arme boeren aan het huiveren met verhalen over pijn en foltering, predikte dat het uiteindelijke doel en de zin van het leven niets dan stilte, ellende en kastijding is, bracht andersdenkenden om in de gevangenis of op de brandstapel. Hoezeer werden de Gaven Gods niet verdorven door die blinde en uitzinnige kwezelarij, die haat gebod terwijl God liefde beval! God zij dank dat die broeder verdwenen is! Hoe prettig is het te kunnen kijken naar dat lachende, vrolijke oude begijntje, en niet meer te denken aan dat lijkleurige gezicht.

Een van de talrijke kloosters in dit vrome stadje is blijkbaar het modelklooster dat aan de buitenlanders wordt getoond, want welke gids loodst je erheen, en ik stuitte in het gastenboek voortdurend op de namen Smith en Jones.

Een heel vriendelijk nonnetje met zachte stem (ik vraag me af of ze altijd het liefvalligste en best gehumeurde zusters uitkiezen om het huis aan vreemden te laten zien) liep trippelend de trap af en over de tegels van het kleine binnenhofje, en heette ons zeer hoffelijk welkom in het keurige, kleine ouderwetse Engelenconvent met zijn rode bakstenen puntgevel en zijn blinkende ramen. Eerst toonde zij ons een witgekalkt spreekkamertje, versierd met een paar macabere prenten, enkele kruisbeelden en ander religieuze emblemen, waar de zusters op ongemakkelijke oude stoelen zitten te werken. Er zaten er nog drie of vier snaterend te kantklossen; maar het merendeel van de nonnetjes was bezig in een andere ruimte, waar een nogal eigenaardige geur vandaan kwam, die me aan uien deed denken: het was inderdaad de keuken van het gebouw.

Elk begijntje kookt haar eigen potje in haar aarden pannetje; ten minste een stuk of tien van hen stonden over hun kookgerei gebogen hun maaltijd te bereiden, die nadien in een belendend vertrek, de refter, werd gebruikt; hier heeft elk nonnetje haar eigen kastje met uitschuifblad, waaraan ze in stilte haar maaltijd zit te eten. Ook hier zijn de deurtjes van de kastjes weer versierd met religieuze emblemen, en binnenin ziet alles er kraaknet uit: blinkende tinnen kannen en glazen, grappige eiermandjes, en botervlootjes, en kleine schaaltes met voor ongeveer een cent groene thee - zonder twijfel bewaard voor een of andere feestdag. Terwijl wij al die dingen grondig observeerden, bleef elk aan haar uitschuiftafeltje haar maaltijd in stilte opeten, zonder ook maar op te kijken. Vlakbij in de kapel rinkelde een bel. 'Luister!' zei de gids, 'een van de zusters ligt op sterven. Wilt u de cellen nog zien?'

Het hoeft waarschijnlijk niet gezegd dat die cellen de keurigste nestjes ter wereld zijn, met hun serge bedgordijntjes en sneeuw wit linnen, en aan de muur gespelde heiligen en martelaren. 'We mogen tot twaalf uur opblijven,' zie het nonnetje, 'maar ja, wat heb je daaraan als er geen vuur of kaars is? Na onze gebeden zijn we blij genoeg dat we kunnen gaan slapen.'

Hoewel de goede ziel het ons had verteld, toch ben ik vergeten hoeveel maal per dag ze zich in het openbaar en in de beslotenheid aan hun gebeden wijden, maar ik kan me voorstellen dat de ochtenddienst in de kapel voor de gemakzuchtige reiziger veel te vroeg plaatsvindt. De avonddienst, waar ze, op de afwezigen en zieken na, alle zevenhonderd aanwezig zijn, misten we echter niet, en ik moet zeggen dat dit tafereel voor een vreemdeling geen klein beetje eigenaardig is.

De kapel is een grote witgekalkte bedeplaats, die aan beide kanten op een half dozijn pilaren rust, elk met het beeld van een apostel en het zinnebeeld van zijn martelaarschap. Er was nog niemand bij het altaar, dat te ver afstand om alles duidelijk te kunnen onderscheiden; toch kon ik erboven twee beelden herkennen, een ervan (zonder twijfel de Heilige Laurens) steunend op een enorm verguld rooster, dat door de zon in lichterlaaie was gezet - een pijnlijk maar geenszins romantisch instrument des doods. Een paar begijntjes met witte kap trokken uit alle macht aan twee klokketouwen die in het midden van de kerk hingen; en rondom ons zaten er ten minste nog vijfhonderd andere met witte sluier, in sprakeloze bespiegeling, wachtend tot de dienst begon, erg ingetogen, en wit, en doodsbleek, als een schare grafzerken bij maanlicht.

Klokslag zeven begon de dienst: het orgel, oud en versleten, galmde, en aanstonds begon een trillend oud stemmetje boven in het koor een lofzang te kwelen, waarna het dunne stemmetje van een priester aan het verre altaar (dat er nu bij zonsondergang vrij duister uitzag) een ander deel van de dienst zong; waarop de nonnetjes boven in het koor nog eens gingen kwelen; vreemd om te horen was het hoe het orgel tussen de lugubere gezangen in militair of profaan klinkende deuntjes ten beste gaf. Nu eens een mars, dan weer een iet of wat vlugger wijsje; en dan vielen de nonnetjes weer in en gingen verder tot de dienst uit was.

Midden in de dienst stapte een witgesluierd zustermetje met een mysterieuze blik op ons toe, bracht haar witte sluier tot bij ons oor om ons iets toe te fluisteren. Doen we iets verkeerd?, vroeg ik me af. Was het tijdstip aangebroken waarop heiligschenners en ongelovigen verondersteld werden de kerk te verlaten? Wat ligt je op het hart, heilige witgesluierte maagd?

Het enige wat ze zei was: '*Deux centimes pour les suisses*', een bedrag dat ik aanstonds betaalde; daarop stonden de nonnetjes één voor één op, gingen naar het altaar, knielden er neer en prevelden een kort gebedje, stonden weer op, maakten hun sluier los, vouwden hem allen op net dezelfde manier op, en legden hem als een handdoek op hun hoofd; dan trokken ze hun lange zwarte bovenkleed enigszins op en schuifelden naar hun kluis.

De novicen droegen een zwarte sluier, en één ervan verborg een jong, mooi, triest gezichtje; het was het enige in het gebouw wat er allerm minst romantisch of somber uitzag: en laten we hopen, althans voor de ietwat gevoelige lezer, dat het wicht een ongelukkige liefde had gekend, en dat dat zwarte doek over een roerende tragedie gevallen was.

GENSCHE PRAOT

- Let verduveld op, riep Mandus tege zijne kwaofeur, die hem zuust bezig was mee schirre; ge riept Godome ghêl mij vel ope. Ge zij gelijk êene die stâot te danse van kolirre!
 - 'k Ben kwâod ûuk, zei de kwaofeur. Aos ge da peist, da'k hier gewirkt hèn gelijk en bîeste om mijn kot in orde te krijge: schûu papier g'hange, en nieuwe vitriene ingestoke, alles op mijn koste, in nu da'k hier mijn brûud verdiene, komt dienen dief van mijne huismîester mij zegge, da'k opslag moe betaole of da'k mijn mate mag oprole.
 - Hêwel, zei Mandus, betâolt opslag.
 - 'k Zoe liever dûufalle, riept de kwaofeur. Hij mîent van mij 't meske op de kele te zette; mâor hij zal âordeg stâon kijke! 'k Hê al iets anders gevonde, zeid hij, in mee en kattedolirre kletseg 'hij al zijn vuil waoter op 't papier van zijne muur.
 - Wa veur zotte streke zijn dan nu? riep Mandus.
 - Dâor, dâor! riep 't kwaofeurke, in hij spuwdege nog twie kîeren op de muur; 'k vâog er mijn botten aan, zeid hij ezûu, mee e mâond ben ek hier wig! Mandus en zei niets; mâor binst da 't kwaofeurke nen andere begost te schirre, was den deze stillekes nâor den hoek gegâon in steldeg 'hem dâor zijn waoter te maoke.
 - 't Kwaofeurke wierd het gewaore in greep hem bij zijn vel.
 - Wa steekte gij dâor uit, gij vuilen bok, wa maniere zijn da?
 - 'k Vâog er ûuk mijn botten aan, zei Mandus, 'k trek er kik sebiet van onder!
-

VORIGE JAARGANGEN VAN "GHENDTSCHÉ TYDINGHEN"

Dank zij de medewerking van onze lezers, zijn volgende nummers opnieuw verkrijgbaar tot uitputting van de voorraad.

- Jaargang 1972 ———
1973 Nrs. 11-12
1974 ———
1975 ———
1976 Nrs. 2-3-4-5-6 + volledige jaargangen
1977 Nrs. 3-4-5-6 + volledige jaargangen
1978 Nrs. 1-2-3-4-5
1979 Nrs. 1-3-4-5 + volledige jaargangen
1980 Nrs. 1-2-3-5 + volledige jaargangen
1981 Nrs. 1-3-4-5-6 + volledige jaargangen
1982 Nrs. 2-3-4-5-6 + volledige jaargangen
1982 Register op de jaargangen 1 tot 10 (speciaal nr.)
1983 Nrs. 1-2-4-5-6 + volledige jaargangen
1984 Nrs. 1-2-4-5-6 + volledige jaargangen
1985 Nrs. 1-2-3-4-5 + volledige jaargangen
1986 Nrs. 1-2-3-5-6 + volledige jaargangen
1987 Nrs. 1-2-4-5-6 + volledige jaargangen
1988 Nrs. 1-2-3-5-6 + volledige jaargangen
1989 Nrs. 1-2-3-4 + volledige jaargangen
1990 Nrs. 1-2-4-5-6 + volledige jaargangen
1991 Nrs. 1-3-4-6 + volledige jaargangen

Prijs per afzonderlijk nummer 70 fr.

Prijs per volledige jaargang 400 fr.

Tijdschriften kunnen afgehaald worden elke zondag tussen 10 en 12 uur in het "Documentatiecentrum" (behalve in juli en augustus en op wettelijke feestdagen).

Portkosten bij betaling op postrekening :

1 nummer: 25 fr.

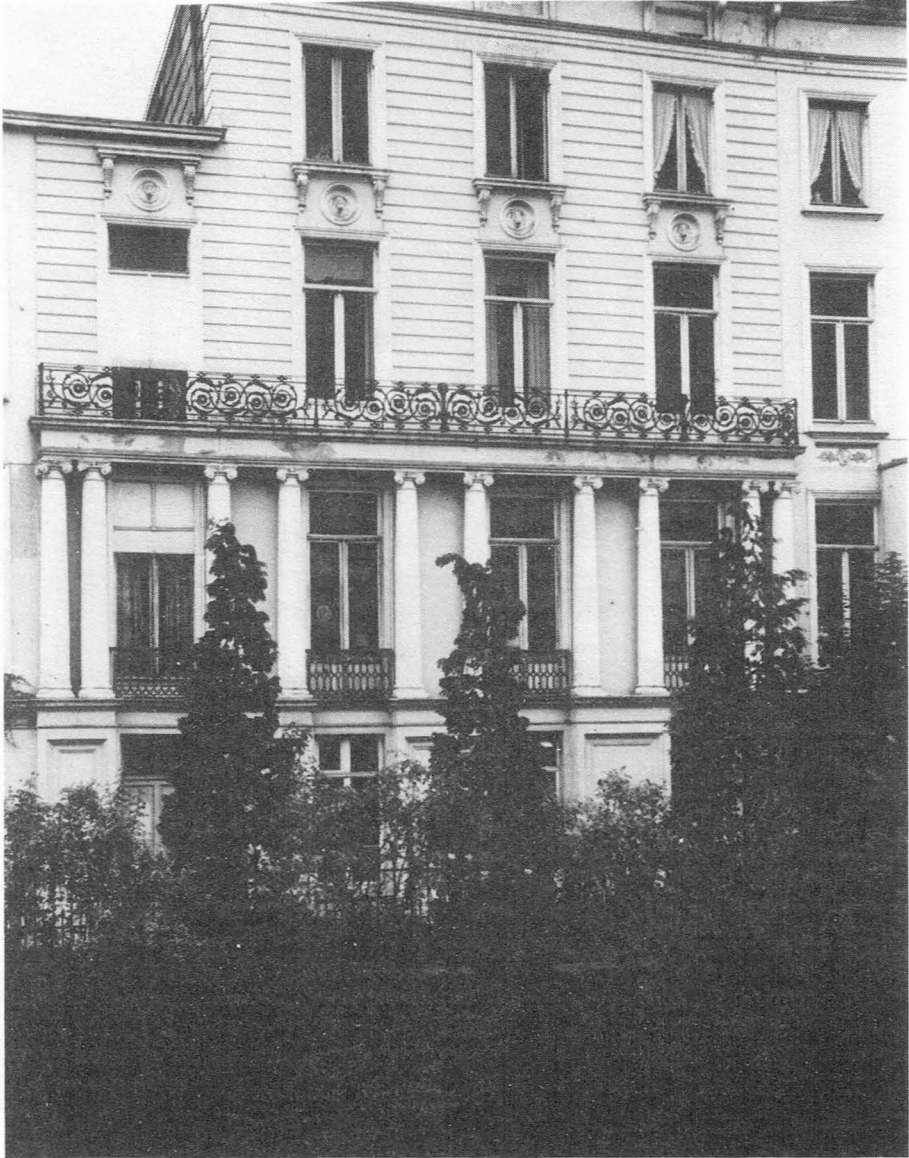
2 tot 3 nummers: 50 fr.

4 tot 6 nummers: 60 fr.

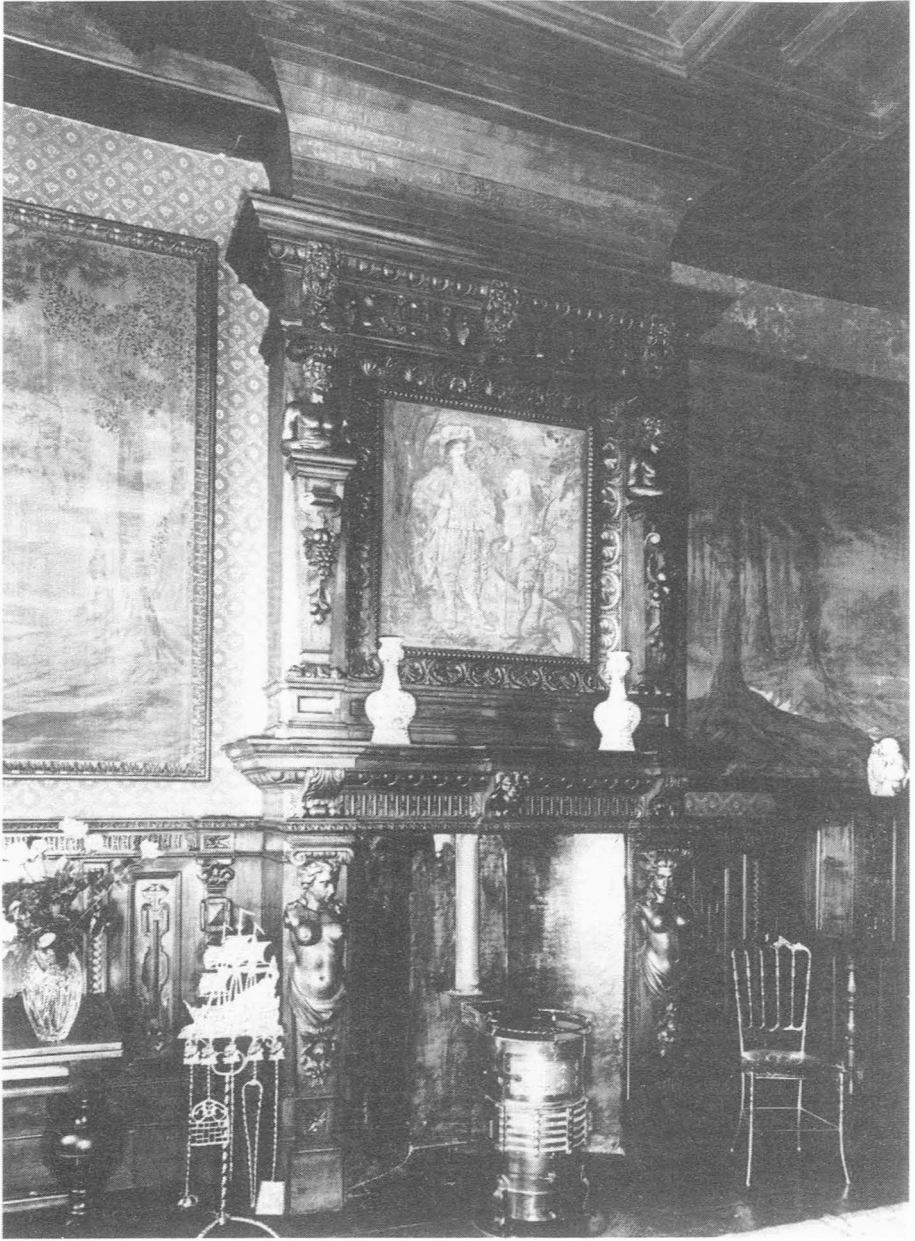
Verder per jaargang: 60 fr.

De Bibliothecalesse,
Mevrouw VAN GELUWE-EGGERMONT A.

DIT BESTAAT NIET MEER

Het huis Gassée-Maes, op de hoek van de Lammerstraat aan de Schelde, werd 10 jaar geleden gesloopt. Het moest zo nodig vervangen worden door hedendaagse "architectuur"(!).

Ook het prachtig interieur moest eraan geloven. Het is veel gezelliger in een betonnen kooi.

INHOUD 1992

1.		
- Gezelschapsleven te Gent in de 19e begin 20e eeuw		2
- Inventaire Archéologique: Schilderijen van Gillis Le Plat in het Bureau van Weldadigheid		11
- De Gentse Triënnale van 1895, een Buitenbeentje		13
- Uit de Geschiedenis van de Gentse Bruggen (vervolg) Nieuwe Tolhuisbrug - De Pauwbrug		18
- Lijst van de straten met een persoonsnaam. Stad Gent		25
- Nog drie Kraaiende Roden Hanen te Gent		33
- Documentatiecentrum. Aanwinsten 1991. Selectie Gentse onderwerpen		37
- Gensche Woorde en Uitdrukkijng (Deel III)		40
- Bibliografie		44
- Oudheidkundige Kroniek: Posternestraat en niet Bestormstraat		47
- Vraag en Antwoord		49
- Gentse liedjes: Eene Schildersrekening		50
- Lezers schrijven ons		53
- Gênsche Prâot		55
2.		
- Over de "Louis de Gand" en andere Gentse muntperikelen in 1815		58
- Inventaire Archéologique: De Brouwerij "de Goublome"		75
- 400 Jaar geleden werd het Jezuïetencollege te Gent plechtig geopend		77
- Gezelschapsleven te Gent in de 19e begin 20e eeuw (vervolg)		90
- Uit de Geschiedenis van de Gentse Bruggen. De Dampoortbrug		97
- Huis "De Gekroonde Hoofden"		104
- Lijst van de straten met een persoonsnaam (Naschrift)		109
- Gensche Woorde en Uitdrukkijng (Deel IV)		118
- Oudheidkundige Kroniek: Het Hof ter Posterne		120
- Vraag en Antwoord		123
- Lezers schrijven ons		125
- Bibliografie		126
- Gênsche Prâot		127
3.		
- De Geschiedenis van de "Papeterie Anglaise" (1902-1989) en van haar uitbaters		130
- Inventaire Archéologique: Koorhekken van de Onze-Lieve-Vrouw Sint-Pieterskerk		140
- De Gebroeders Van Coppenhole		142
- Gezelschapsleven te Gent in de 19e begin 20e eeuw (Vervolg)		148
- Oplossing Puzzel 1991		155
- Verdere herinneringen van een buurtbewoner van het "Blindeken"		158
- Een Schelleke Boeboe		166
- Napoleon De Keyser, een voorloper van het socialisme in Vlaanderen en zijn familie te Gent		169
- Uit de Geschiedenis van de Gentse Bruggen. De Muidebrug		173
- Gensche Woorde en Uitdrukkijng. Deel V		180
- Documentatiecentrum. Werking 1991		185
- Oudheidkundige Kroniek: Het Slagveld en de omliggende straten		187
- Vraag en Antwoord		189

- Lezers schrijven ons	190
- Bibliografie	195
- Gènsche Pràot	196
4.	
- Het Schokkebroersvestje	198
- Inventaire Archéologique: Het Hotel Faligan	216
- Gezelschapsleven te Gent in de 19e begin 20e eeuw (Vervolg)	218
- Nieuwe gegevens over Lieven de Stoevere en de wapenschilden van de Orde van het Gulden Vlies (1445?)	224
- Het Zieklien	234
- Uit de Geschiedenis van de Gentse Bruggen. De Meulestedebrug	240
- Gensche Woorde en Uitdrukkijng. Deel VI	250
- Oudheidkundige Kroniek: Rue d'Angleterre	253
- Vraag en Antwoord	255
- Lezers schrijven ons	259
- Bibliografie	261
- Gènsche Pràot	263
5.	
- Een Russische Anarchist schrijft een zwarte bladzijde Gentse geschiedenis	266
- Inventaire Archéologique: Deuromlijsting van het Oud Weeshuis voor Jongens	283
- Victor Van Crombrugge en Pieter de Keysere	285
- Uit de Geschiedenis van de Gentse Bruggen (Vervolg en Slot) De Ringvaartbruggen	290
- Baron Jules de Saint-Genois	306
- Gezelschapsleven te Gent in de 19e begin 20e eeuw (Vervolg)	311
- Lijst van de Straten met een persoonsnaam (Naschrift en enkele conclusies)	317
- Documentatiecentrum. Aanwinsten 1991. Selectie Gentse onderwerpen	319
- Gensche Woorde en Uitdrukkijng. Deel VII	323
- Bibliografie	327
- Vraag en Antwoord	327
- Gènsche Pràot	328
6.	
- De Gentse Gevangenissen	331
- Inventaire Archéologique: De Preekstoel van de St-Jacobskerk	352
- Gezelschapsleven te Gent in de 19e begin 20e eeuw (Vervolg)	354
- De "Potjesmarkt" van de Gentse St-Pietersheerlijkheid. (Dispuut rond een schilderij van David Teniers de Jonge, 1610-1690).	359
- Het "Koninklijk Atheneum Voskenslaan" te Gent	361
- Oudheidkundige Kroniek: De Engelschen te Gent	369
- Puzzel 1992	372
- Beschermdelen - Steunende Leden - Steunfonds	375
- Gensche Woorde en Uitdrukkijng. Deel VIII.	379
- Vraag en Antwoord	381
- Lezers schrijven ons	384
- Bibliografie	387
- Gentse Liedjes: Tone de Knecht	389
- Wat denken vreemdelingen van Gent?	391
- Gènsche Pràot	395
- Dit bestaat niet meer	397
- Inhoud 1992	399